

**Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto**

**Privatinės teisės katedra**

Gvido Kontauto

V kurso, civilinių ginčų teisės

studijų šakos studento

**Magistro darbas**

**Teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo**

**Court's decision on the plea of a claim**

Vadovas: Partnerystės prof. dr. Artūras Driukas

Recenzentė: Partnerystės prof. dr. Egidija Tamošiūnienė

Vilnius

2022

## ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe yra analizuojamas teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas, įtvirtintas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 261 straipsnyje. Instituto samprata, pagrindinės problemos bei taikymo sąlygos yra identifikuojamos ir analizuojamos vertinant teisės mokslo doktriną, Lietuvos teismų praktiką, užsienio arbitražo teismų praktiką bei Lietuvos ir užsienio valstybių įstatyminį reguliavimą.

**Pagrindiniai žodžiai:** teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, institutas, civilinio proceso kodeksas, proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principas, teismo dalinis sprendimas, teismų praktika, sąlygos, taikos sutartis, taikymas.

This work analyses the institute of court's decision on the plea of a claim, established in Article 261 of the civil procedure code of the Republic of Lithuania. Conception, main problems and adaptation conditions of the institute are identified and analysed by assessing the doctrine legal science, case law of Lithuanian courts, case law of foreign arbitration courts and legislation of Lithuania and foreign countries.

**Keywords:** court's decision on the plea of a claim, institute, civil procedure code, principle of process concentration and cost-effectiveness, court's partial decision, case law, conditions, settlement agreement, adaptation.

## TURINYS

<b>ĮVADAS .....</b>	<b>2</b>
<b>1. TEISMO SPRENDIMO DĖL IEŠKINIO PAGRINDO SAMPRATA.....</b>	<b>5</b>
<b>1.1. Teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo ir teismo dalinio sprendimo atribojimas.....</b>	<b>5</b>
<b>1.2. Teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas užsienio valstybių teisinėse sistemose ir arbitražo teismų sistemoje – panašumai ir skirtumai.....</b>	<b>9</b>
<b>1.2.1. Palyginimas su Vokietijos teisine sistema .....</b>	<b>9</b>
<b>1.2.2. Palyginimas su Austrijos teisine sistema.....</b>	<b>11</b>
<b>1.2.3. Palyginimas su Estijos teisine sistema.....</b>	<b>13</b>
<b>1.2.4. Palyginimas su arbitražo teismų teisine sistema .....</b>	<b>14</b>
<b>2. TEISMO SPRENDIMO DĖL IEŠKINIO PAGRINDO INSTITUTU ĮGYVENINAMI CIVILINIO PROCESO TEISĖS PRINCIPAI.....</b>	<b>19</b>
<b>2.1. Proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principas .....</b>	<b>19</b>
<b>2.2. Kooperacijos principas.....</b>	<b>22</b>
<b>2.3. Rungimosi principas.....</b>	<b>24</b>
<b>3. TEISMO SPRENDIMO DĖL IEŠKINIO PAGRINDO TAIKYMAS LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE.....</b>	<b>27</b>
<b>4. SĄLYGOS, REIKALINGOS TEISMO SPRENDIMO DĖL IEŠKINIO PAGRINDO TAIKYMUI IR PRIĖMIMUI .....</b>	<b>35</b>
<b>IŠVADOS.....</b>	<b>41</b>
<b>PASIŪLYMAI.....</b>	<b>43</b>
<b>ŠALTINIŲ SĄRAŠAS .....</b>	<b>44</b>
<b>SANTRAUKA .....</b>	<b>48</b>
<b>SUMMARY .....</b>	<b>49</b>

## IVADAS

**Temos aktualumas.** 2017 m. liepos mėnesį Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse buvo įtvirtintas naujas institutas – teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo. Tai teismo sprendimo rūšis, kurios įtvirtinimas Lietuvos Respublikos civilinio proceso sistemoje turėjo lemti bylų, kuriose reiškiamas turtinis reikalavimas, ekonomišką ir greitesnį nagrinėjimą bei taikaus ginčo sprendimo būdo skatinimą, teismams turint pakankamai įrodymų priimant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, ginčą dėl sumos dydžio paliekant vėlesniam procesui, jeigu toks vyktų. Deja, tačiau teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas šiai dienai nagrinėjant bylas taikomas itin retai, tais retais atvejais neretai supainiojant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą su teismo daliniu sprendimu, o instituto netaikymo priežastys nėra aiškios. Šiai dienai nei Lietuvos teisės mokslo doktrinoje, nei teismų praktikoje teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas nėra plačiai išnagrinėtas. Esant santykinai ilgam bylų nagrinėjimui Lietuvos pirmosios instancijos teismuose, dideliame pirmosios instancijos teismų sprendimų apskundimo apeliacinės instancijos teismams procentui, mažam taikos sutarčių skaičiui bei tuo pačiu dideliame ginčų su turtiniu reikalavimu skaičiumi, kuriuose reikalavimo dydžio pagrindimo (įrodymų) surinkimas ir įvertinimas yra itin sudėtingas ir brangus bei kuriuose teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas galėtų būti pritaikytas, yra aktualu apžvelgti, kas yra teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, kuo jis skiriasi nuo teismo dalinio sprendimo, iš kokių teisinių sistemų šis institutas atkeliavo į Lietuvos teisinę sistemą, kokius civilinio proceso teisės principus įgyvendina, kaip šiai dienai yra pritaikytas Lietuvos teismų. Tuo pačiu yra aktualu identifikuoti, kokias sąlygas turi nustatyti Lietuvos teismai, prieš byloje pritaikydami teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo. Platus teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto apžvelgimas turėtų išaiškinti neaiškumus, kylančius teismams, siekiantiems pritaikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą bylose, išsklaidyti abejones bei paskatinti dažniau taikyti nagrinėjamą institutą, siekiant kuo ekonomišką ir greitesnį bylų nagrinėjimą. Būtent aukščiau dėstomi argumentai ir pagrindžia magistro darbo temos aktualumą tiek teisės teorijai, tiek praktikai.

**Darbo tikslas** – išanalizuoti ir identifikuoti, koks institutas yra teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, kokia šio instituto taikymo nauda bei kokias sąlygas turi nustatyti teismai, prieš pritaikydami teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą bylose.

**Darbo uždaviniai.** Siekiant įgyvendinti išsikeltą magistro darbo tikslą, yra išskiriami šie magistro darbo uždaviniai:

1. Atriboti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą nuo teismo dalinio sprendimo.
2. Išanalizuoti, iš kokių teisinių sistemų teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas perkeltas į Lietuvos teisinę sistemą.
3. Išanalizuoti, kokius civilinio proceso teisės principus įgyvendina teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo.
4. Išanalizuoti, kaip Lietuvos teismų praktikoje pritaikytas teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas.
5. Identifikuoti, kokias sąlygas turi nustatyti Lietuvos teismai, prieš priimdami sprendimą bylose taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą.

**Darbo objektas.** Vadovaujantis baigiamojo darbo tikslu ir iškeltais magistro darbo uždaviniais, baigiamojo darbo objektas yra teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto samprata, šio instituto atribojimas nuo teismo dalinio sprendimo instituto, užsienio valstybių, taikančių teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą įstatymų analizė bei palyginimas su Lietuvos teisiniu reguliavimu, teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto civilinio proceso teisės principų įgyvendinimo analizė, Lietuvos teismų praktikos taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto analizė bei sąlygų, reikalingų nustatyti Lietuvos teismams prieš priimant sprendimą taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą bylose, aptarimas ir identifikavimas.

**Tyrimo metodai.** Magistro darbe buvo pasitelktas lyginamasis tyrimo metodas, kuriuo naudojantis buvo lygintas Lietuvos bei užsienio šalių teisinis reguliavimas, apibrėžiantis teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą. Analitinio tyrimo metodo pagalba buvo išanalizuotas ir atribotas teismo dalinio sprendimo bei teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas, išanalizuota, kokie ir kaip taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą įgyvendinami civilinio proceso teisės principai, išanalizuota ir įvertinta Lietuvos teismų praktika taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą. Lingvistinis tyrimo metodas buvo naudotas aiškinant sąvokas, pateikiamas magistro darbe, atskiriant teismo dalinį sprendimą nuo teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo, taip pat analizuojant teisinio reguliavimo nuostatų reikšmę, tikslą. Loginis metodas buvo pasitelktas pagrindinėms išvadoms padaryti, teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymo sąlygoms identifikuoti.

**Darbo originalumas.** Darbo originalumas pasižymi tuo, kad šiai dienai Lietuvoje nėra parašytas ne tik nė vienas magistro darbas, tačiau nė vienas mokslinis darbas, plačiai apžvelgiantis teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, šio instituto taikymo naudą

bei taikymo sąlygas. Kaip jau minėta, Lietuvos teismų praktikos taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą nėra daug, tad šis institutas Lietuvos mastu nėra plačiai apžvelgtas ne tik teisės mokslo doktrinoje teoriškai, tačiau nėra plačiai įvertintas ir praktikoje. Taip pat užsienyje nagrinėjama tema atliktų mokslinių tyrimų nėra daug. Todėl magistro darbas taip pat neabejotinai yra originalus.

**Svarbiausi šaltiniai.** Vadovaujantis baigiamojo darbo tikslais, uždaviniais ir objektu, svarbiausi baigiamojo darbo šaltiniai yra Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymo 2016 m. lapkričio 8 d. Nr. XII–2751 aiškinamasis raštas, Lietuvos pirmosios instancijos teismų praktika, Lietuvos apeliacinio teismo praktika, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, Civilinio proceso teisę bei civilinę teisę apžvelgianti teisės mokslo doktrina, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentaras.

## 1. TEISMO SPRENDIMO DĖL IEŠKINIO PAGRINDO SAMPRATA

Prieš pradėdant aiškintis, kodėl teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra itin naudingas, kaip jis šiai dienai naudojamas ir kaip galėtų būti naudojamas, reiktų išsiaiškinti, kas tai per institutas ir kaip jis atsirado Lietuvos teisinėje sistemoje. Pažvelgus į teisinį reguliavimą, teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo – institutas, įtvirtintas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 3 dalyje, kurioje yra apibrėžiamas taip: *„Sprendimu dėl ieškinio pagrindo nusprendžiama, ar atsakovas privalo atsakyti pagal ieškovo reikalavimą. Sprendimas dėl ieškinio pagrindo gali būti priimtas tuo atveju, kai kyla ginčas dėl ieškinio pagrindo ir ieškinio dydžio (priteistinos pinigų sumos, turto vertės ar rūšiniais požymiais apibūdintų daiktų kiekio), o surinktų įrodymų pakanka, kad teismas priimtų sprendimą dėl ieškinio pagrindo, ir kai tokiu būdu byla bus išnagrinėta ekonomiškiau ir greičiau. Sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra galutinis sprendimas toje ginčo dalyje.“* (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 3 dalis).

### 1.1. Teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo ir teismo dalinio sprendimo atribojimas

Gilinantį į teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo apibrėžimą gali iškilti klausimas, kam išvis reikalingas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, jeigu atskirą vieno iš kelių byloje pareikštų reikalavimų išnagrinėjimą nustato kitas civilinio proceso institutas – teismo dalinis sprendimas. Iš esmės toks klausimas yra logiškas ir teisingas. Civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 1 dalyje teismo dalinio sprendimo institutas apibrėžiamas taip: *„Daliniu sprendimu galutinai išsprendžiama tik dalis ginčo. Dalinis sprendimas gali būti priimamas tuo atveju, kai byloje yra pareikšti keli reikalavimai ir surinktų įrodymų pakanka, kad teismas priimtų sprendimą vieno ar kelių iš byloje pareikštų reikalavimų ar reikalavimo dalies pagrįstumo klausimu.“* (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 1 dalis). Vien palyginus teisės normose įtvirtintą institutų apibrėžimą galima daryti išvadą, kad šie du yra itin susiję – netgi galima būtų teigti, jog teismo dalinis sprendimas ir teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra tas pats institutas – t. y. teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra ir teismo dalinis sprendimas, tačiau labiau specifiškas. Tokią išvadą galima daryti dėl dviejų priežasčių.

Pirma, žvelgiant į teisės normas struktūriškai, įstatymų leidėjas abi šių teismo sprendimų rūšis įtvirtino tame pačiame civilinio proceso kodekso straipsnyje, šias procesines

galimybes išskirdamas į atskiras straipsnio dalis. Įstatymų leidėjas, vengdamas keisti per ilgus metus nusistovėjusios visos civilinio proceso kodekso normų numeracijos, reguliacines naujoves įtvirtina naują normą tiesiog įterpdamas straipsnį su novela (pavyzdžiui Civilinio proceso kodekso 162<sup>2</sup> straipsnis, priimtas 2016 metų lapkričio 8 dienos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymu). Turint omenyje, kad teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo mūsų civilinio proceso kodekse atsirado ne itin seniai – t. y. nuo 2017 m. liepos 1 dienos (2016 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymas), akivaizdu, kad įstatymų leidėjo vertinimu tiek teismo dalinis sprendimas tiek teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo buvo tiek glaudžiai susiję, kad verti išdėstymo tame pačiame civilinio proceso kodekso straipsnyje. Antra, pasitelkus lingvistinį teisės normų aiškinimo metodą matoma, kad abi aptariamos teismo sprendimo rūšys reguliuoja atvejus, kai byloje pareikšti alternatyvūs reikalavimai, vieną iš jų sprendžiant atskirai. Tačiau mūsų nuomone daryti tokią išvadą būtų klaidinga, ką patvirtina ir vis dar negausi šių institutų analizė, pateikta teismų praktikoje.

Ko gero, geriausiai teismo dalinio sprendimo atribojimą nuo teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo pateikia Lietuvos apeliacinis teismas. Vienoje iš Lietuvos apeliacinio teismo nutarčių kilus klausimams dėl byloje pirmosios instancijos teismo pritaikytų tiek teismo dalinio sprendimo, tiek teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutų, Lietuvos apeliacinis teismas atliko glaustą šių sprendimo rūšių apžvalgą. Nutartyje išaiškinta: *„Reikalavimų savarankiškumas priklauso nuo materialiujų teisinių santykių, iš kurių šie reikalavimai yra kilę, specifikos. Jei remiantis materialiuosius teisinius santykius reglamentuojančiomis teisės normomis yra galima priimti sprendimą dėl vieno ar kelių reikalavimų, neišsprendus likusių reikalavimų, reikalavimai yra savarankiški ir gali būti sprendžiami daliniu sprendimu <...> nors ir yra susiję, tačiau faktiškai yra pakankamai savarankiški, kad galėtų būti reiškiami atskirose civilinėse bylose“* (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–40–381/2019). Savo ruožtu, teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo reguliuojančių normų turinį Lietuvos apeliacinis teismas minimoje nutartyje išaiškino taip: *„teisinis pagrindas priimti sprendimą dėl ieškinio pagrindo, kuriuo nusprendžiama, ar atsakovas privalo atsakyti pagal ieškovo reikalavimą, yra tam tikrų aplinkybių visumos nustatymas: 1) ginčas kyla ir dėl ieškinio pagrindo, ir dėl ieškinio dydžio (priteistinos pinigų sumos, turto vertės ar rūšiniais požymiais apibūdintų daiktų kiekio); 2) surinktų įrodymų pakanka tam, kad teismas priimtų sprendimą dėl ieškinio pagrindo; 3) pagrįsta teismo nuomonė, kad byla tokiu būdu byla bus išnagrinėta ekonomiškiau ir greičiau“*.

Pirmas ir esminis skirtumas tarp teismo dalinio sprendimo ir teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo pastebimas iš Lietuvos apeliacinio teismo nutarties yra reikalavimai. Teismo daliniu sprendimu nagrinėjami reikalavimai gali būti nagrinėjami atskirose civilinėse bylose, kadangi yra materialiojo pobūdžio, sukuriantys teises ir pareigas. Savo ruožtu, teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo atveju nagrinėjami tokios rūšies reikalavimai, kurie atskirose bylose negalėtų būti nagrinėjami ne vien dėl to, jog yra neatsiejamai susiję, tačiau vien sprendimas dėl ieškinio pagrindo nesukuria jokių materialiuųjų teisių ir pareigų – toks sprendimas tiesiog konstatuoja faktą, o materialiuųjų teisių padarinių nesukeliantis reikalavimas negali būti savarankiškas bylos nagrinėjimo dalykas, nes jo nagrinėjimas ir patenkinimas nėra teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-485/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-241/2013). Tokiu pavyzdžiu gali būti ir dar viena Lietuvos apeliacinio teismo nutartis, kurioje išaiškinta, kad ieškovas gali atskiru ieškinio reikalavimu pripažinti atsakovų veiksmus neteisėtais, jei (ir tik jei) tuo pačiu ieškiniu reikalauja priteisti žalos, kilusios iš šių neteisėtų veiksmų, atlyginimą (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-40-381/2019).

Kitas esminis skirtumas yra proceso tvarka. Šis skirtumas pastebimas tiek iš Lietuvos apeliacinio teismo nutarties, tiek iš civilinio proceso kodekso reguliavimo. Nors tiek teismo daliniu sprendimu, tiek teismo sprendimu dėl ieškinio pagrindo priimti sprendimai yra galutiniai toje ginčo dalyje ir gali būti savarankiškai apskųsti apeliacinės instancijos teismui, tačiau apskundus dalinį sprendimą, civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 2 dalis nustato, jog likęs ginčas toliau nagrinėjamas nepaisant apskūsto teismo dalinio sprendimo, o apskundus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, remiantis civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 4 dalimi, tolimesnis bylos nagrinėjimas stabdomas, iki kol įsiteisės galutinis sprendimas dėl ieškinio pagrindo. Toks reguliavimas, nors gali būti iš dalies kritikuojamas, tačiau yra savaiame suprantamas grįžtamai žvelgiant į pirmą nagrinėtą šių teismo sprendimo rūšių skirtumą – teismo daliniu sprendimu išnagrinėti reikalavimai gali būti susiję, tačiau neturėti lemiamos įtakos kitų reikalavimų nagrinėjimui, kai tuo tarpu teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo atveju reikalavimai yra iš esmės neatsiejami – kadangi nesant pagrindo dėl reikalavimų patenkinimo tolimesnis bylos nagrinėjimas yra beprasmis (Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. balandžio 3 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. e2-2970-585/2019). Praktikoje taikant civilinio proceso kodekso 261 straipsnį (1 dalį) apeliacinės instancijos teisme matyti, kad Lietuvos apeliacinis teismas procesą organizuoja tokiu būdu, kad procesas atitiktų proceso ekonomiškumo reikalavimus

ir tolimesnis bylos nagrinėjimas iš esmės vyktų jau po Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegijos nutarčių (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–40–381/2019).

Apibendrintai, daroma išvada, kad teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, nors ir savo esybe yra panašus į teismo dalinį sprendimą, tačiau tai yra du skirtingi institutai, taikomi skirtingose situacijose. Atkreipiamas dėmesys, kad procesinių situacijų įvairovė neatmeta galimybės susidurti su poreikiu priimti teismo sprendimą ir dėl ieškinio pagrindo, ir teismo dalinį viename teismo procesiniame sprendime (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A–11–798/2021).

Grįžtant prie to, kad teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas įtvirtintas ne itin seniai bei dar nėra plačiai išnagrinėtas nei Lietuvos teisės doktrinoje, nei teismų praktikoje, prašant taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo ir teismo dalinį sprendimą neretai susiduriama su šių institutų supainiojimu. Neabejotinai, tai yra teisėtyros bei papildomai akademinio dėmesio stokos padarinys. Tai matyti ir iš ką tik minėtos bylos, kurioje teismų jurisdikcija nagrinėti byloje kilusį ginčą patvirtinta vadovaujantis civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 1 dalies norma, o ne 3 dalies norma, kas būtų be abejo tiksliau. Todėl, kaip galimai naivus, tačiau viltingas lūkestis galutiniame šio darbo rezultate yra dažnesnis teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto taikymas. Kuo daugiau bylų, taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą bus išnagrinėta, kuo plačiau šis institutas bus aptartas, tuo aiškiau ir kategoriškiau bus suformuota teismų praktika. Rezultate teismo dalinio sprendimo ir teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo painiojimas su laiku vis mažės. Šiai dienai svarbu, kad apie sąlyginai naujo instituto procesinę naudą būtų žinoma plačiau, nei yra dabar, kadangi įtvirtinus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo civilinio proceso kodekso 261 straipsnyje jis tiesiog nublanko senesnio, teisinei bendruomenei gerokai labiau žinomo ir plačiau taikyto teismo dalinio sprendimo šešėlyje. Manome, kad vien atlikus tikslų atribojimą tarp šių teismo sprendimų rūšių sukuriamų procesinių (ir materialinių teismo dalinio sprendimo atveju) pasekmių, tampa aiški galimybių organizuoti procesą taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą nauda, taigi ir patrauklumas bylininkams bei teismui.

## **1.2. Teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas užsienio valstybių teisinėse sistemose ir arbitražo teismų sistemoje – panašumai ir skirtumai**

### **1.2.1. Palyginimas su Vokietijos teisine sistema**

Išsiaiškinus teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo reikšmę bei atskyrus nuo teismo dalinio sprendimo, reikia pažvelgti ir į šio instituto kilmę. Kaip jau minėta, Lietuvoje teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas yra naujas, tačiau žvelgiant į kitų valstybių teisines sistemas jis naudojamas jau kurį laiką. Į mūsų teisinę sistemą, pasak įstatymų leidėjo (2016 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymo aiškinamasis raštas), teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo perkeltas iš Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodekso – konkrečiai 304 straipsnio, kuriame yra įvardintas kaip teismo preliminarus sprendimas dėl ieškinio pagrindo ir nustato: „1. Jeigu ginčas kyla tiek dėl ieškinio esmės, tiek dėl jo dydžio, teismas gali priimti preliminarų sprendimą dėl ieškinio esmės.; 2. Sprendimas turi būti laikomas galutiniu, leidžiančiu pasinaudoti apeliacinės instancijos teisinės gynybos priemonėmis, tačiau teismas, pripažinęs ieškinį pagrįstu ir jog atitinkamas prašymas buvo pateiktas, gali nurodyti išklaudyti žodinius pasisakymus dėl ieškinio sumos.“<sup>1</sup>.

Nors institutas išdėstytas panašiai, kaip ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse, teigti, jog buvo atliktas „aklas“ perkėlimas, negalima. Visų pirma, išsiskiria pirmosios instancijos teismo procesiniai veiksmai, jeigu sprendimas yra apskūstas. Lietuvoje, vadovaujantis civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 4 dalimi, apskundus sprendimą dėl ieškinio pagrindo, procesas pirmosios instancijos teisme stabdomas, iki kol skundas bus išnagrinėtas apeliacine tvarka ir įsiteisės galutinis teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo. Kaip galime matyti iš Lietuvos apeliacinio teismo suformuotos praktikos, apeliacinėje instancijoje analogiškai tolimesnis bylos nagrinėjimas stabdomas, iki kol teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo bus išnagrinėtas kasacine tvarka arba sueis terminas kasaciniam skundai pareikšti (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A–17–1120/2020). Vokietijoje, kaip matoma iš pateiktos Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodekso 304 straipsnio 2 dalies redakcijos, galima interpretuoti, jog nepaisant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo (ar preliminaraus teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo, kaip suprantama pagal Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksą) apskundimo ir nagrinėjimo

---

<sup>1</sup> Vertimas iš anglų kalbos.

apeliacinės instancijos teisme, pirmosios instancijos teismas, esant šalies prašymui, gali žodinio proceso tvarka išklausti šalių argumentus dėl žalos dydžio. Galima daryti prielaidą, lingvistiškai vertinant teisės normą, jog Vokietijos procese konkrečiu atveju labiau įvertinamas šalių autonomiškumas – paliekama daugiau laisvės šalims išreikšti savo valią ir nagrinėti bylą toliau, nepaisant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo apskundimo. Lietuvoje, savo ruožtu, labiau vertinamas teismų darbas bei proceso ekonomiškumas – apskundus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo byla sustabdoma, taip užkertant kelią galimai betiksliam procesui.

Įžvelgtinas ir antras skirtumas tarp Lietuvos ir Vokietijos teisės sistemose įtvirtinto to paties instituto – tai žodinio proceso įvertinimas. Lietuvoje ginčas dėl žalos dydžio sprendžiamas rašytinio proceso tvarka, nebent yra proceso šalies prašymas nagrinėti šią ginčo dalį žodinio proceso tvarka. Nors apie principų įgyvendinimą bus kalbama kiek vėliau šiame darbe, tačiau verta pažymėti, jog ginčai dėl žalos dydžio dažniausiai yra apsprendžiami įrodymais, kurie paremti skaitinėmis matematinėmis išraiškomis arba dokumentais, kurių gavimas gali užsitęsti – tad rašytinis procesas galėtų atrodyti priimtinesnis tiek teismui, tiek proceso šalims, tačiau taip manyti būtų ydinga. Vienas iš teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo tikslų yra aplinkybių sudarymas šalims ginčą išspręsti taikiai, tą Lietuvoje civilinio proceso kodekso pakeitimu pabrėžė ir įstatymų leidėjas (2016 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymo aiškinamasis raštas), o žodinis procesas siekiant taikaus šalių susitarimo turi nenuginčijamą privalumą – gyvą šalių kontaktą. Šalys, žinodamos, jog reikalavimas pagrįstas, tarpininkaujant teismui, gyvo proceso metu, labiau tikėtina, jog ginčą išspręst taikiai arba kitaip sakant susitars dėl sumos, kurią atsakovas įsipareigos atlyginti ieškovui, nei toks rezultatas būtų pasiektas rašytinio proceso tvarka – standartiškai apsieičiant procesiniais dokumentais per Lietuvos teismų elektroninių paslaugų portalą (EPP). Neatmestina galimybė, jog šalims sudaryti taikos sutartį teismo tarpininkavimas nėra būtinas – tačiau tais atvejais, kai šalys tarpusavyje nebendradarbiauja, aktyvūs teismo taikinamieji veiksmai gali padėti pasiekti taikų ginčo sprendimą.

Įpareigojimą teismui, esant galimybei sutaisyti šalis, numato ir civilinio proceso kodeksas – konkrečiai nustatant pareigą paskirti parengiamąjį teismo posėdį esant taikiai ginčo sprendimo galimybei – civilinio proceso kodekso 228 straipsnis. Teisėtyroje taip pat yra nustatyta, jog žodinis bylos nagrinėjimas turi didelę įtaką šalių sutaikymui (Vėbraitė, V. Šalių sutaikymas civiliniame procese. Daktaro disertacija). Disertacijoje išreikšta pozicija, jog „*vesti derybas, ieškoti konflikto priežasčių, išklausančias*

*puses galima tik žodiniame procese.*“ Iš kitos pusės, negalima teigti, jog rašytinis bylos nagrinėjimas neturi savų privalumų. Ko gero, esminis rašytinio proceso privalumas yra pastarojo sparta bei ekonomiškumas. Su tuo sutiktina ir minimoje disertacijoje, pabrėžiant, kad lyginant su rašytiniu procesu, „*žodinis procesas labai ilgai užtrunka ir daug kainuoja*“. Galima kelti hipotezę, kad įstatymų leidėjas, įtvirtindamas sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą Lietuvos Respublikos civiliniame procese, analogiškai kaip ir proceso sustabdymu apskundus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, prioriteto rašytiniam procesui teikimu siekė kuo ekonomiškiau bylos nagrinėjimo. Nors svarstant, ar rašytinis ar žodinis procesas turi vyrauti tolimesniame bylos nagrinėjime priėmus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo yra savotiška sandūra tarp dviejų pagrindinių teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo tikslų – taikaus ginčo išnagrinėjimo bei ginčo išnagrinėjimo kuo ekonomiškiau ir greičiau, tiek įstatymas, tiek teismo diskrecijos moderuojant žodinį procesą tarp šalių teisė bei galimybė užtikrinti ekonomišką bylos nagrinėjimą ir žodiniame procese suponuoja, kad visgi prioritetas turėtų būti teikiamas būtent taikinimo tikslui bei žodiniam procesui. Šioje vietoje galima itin smarkiai kritikuoti Lietuvos įstatymų leidėją bei pastarojo nekompetenciją dėl taikių susitarimų aplinkybės neįvertinimo, nepaisant iškelto tikslo skatinti šalių taikų ginčo sprendimo būdą. Gan akivaizdu, kad įstatymų leidėjas, perkeldamas procesinę normą iš kitų valstybių praktikos, netgi pažymėdamas instituto analogiją su Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodekse įtvirtintu institutu, nepilnai suprato šio prasmę ir reikšmę bei nors įgyvendinamuosius tikslus aiškinamajame rašte nurodė teisingai, tačiau maksimaliai jų neįgyvendino. Apsiriboti vien kritika įstatymų leidėjui šiame darbe nebūtų teisinga, tad su pateikta išvalga formuojamas siūlymas keisti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 4 dalį, šią išdėstant taip: „4. Apskundus sprendimą dėl ieškinio pagrindo, teismas sustabdo bylą iki teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo įsiteisėjimo. Remdamasis įsiteisėjusiu sprendimu dėl ieškinio pagrindo, teismas sprendimą dėl ieškinio dydžio priima žodinio proceso tvarka, skatindamas šalis taikiai susitarti dėl žalos atlyginimo. Esant motyvuotam šalies prašymui, teismas sprendimą dėl žalos dydžio priima rašytinio proceso tvarka.“. Siūlomas pakeitimas ne tik padėtų labiau įgyvendinti paties teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto tikslingumą, tačiau kartu labiau įgyvendintų ir civilinio proceso principus, apie kuriuos plačiau bus kalbama vėliau šiame darbe.

### **1.2.2. Palyginimas su Austrijos teisine sistema**

Teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra sutinkamas ir kitose valstybėse. Austrijos Respublikos civilinio proceso kodekso 393 straipsnio 1 dalyje taip pat įtvirtintas sprendimas dėl ieškinio pagrindo. Įstatyme nustatyta, kad: „*Jeigu ieškinys pareiškimas dėl žalos pagrindo ir žalos dydžio, o teismas yra pasirengęs priimti tik sprendimą dėl pagrindo, tai teismas iš anksto gali nuspręsti dėl pagrindo priimdamas sprendimą (dalinis sprendimas), net jei yra ginčijamasi, ar ieškinys iš viso yra pagrįstas kokia nors suma.*“<sup>2</sup>. Galima teigti, kad tai yra Lietuvoje įtvirtinto teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto analogija – apibrėžiami konkretūs reikalavimai, kurie turi būti pareikšti byloje, kad būtų priimtas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo. Tačiau, skirtingai nuo Lietuvos teisinio reguliavimo, Austrijos teisiniame reguliavime apsiribojama reikalavimais, kai yra padaroma žala. Lietuvoje reguliavimas yra platesnis, suteikiantis galimybę sprendimą dėl ieškinio pagrindo priimti ne tik tada, kai kyla žala, tačiau kai bendrai yra reiškiamas piniginis reikalavimas. Tuo pačiu galima sakyti, jog dalinai Austrijos reguliavimas tuo pačiu yra ir tikslesnis, kadangi, kaip jau minėta, šis institutas yra suformuotas taikyti būtent bylose dėl žalos atlyginimo (civilinės atsakomybės taikymo bylose), nepaliekant jokių platesnių interpretacijų.

Kitas išskirtinas aspektas yra tai, kad net pačioje teisės normoje, nustatančioje teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, yra minima, jog gali būti priimamas dalinis sprendimas. Toks suregulavimas iš esmės prieštarauja šiame darbe jau išsakytai pozicijai, jog teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, nors ir panašus į teismo dalinį sprendimą, tačiau visgi tai yra dvi skirtingos teismo sprendimų rūšys. Žvelgiant į Austrijos teisinį reguliavimą giliau, reikia panagrinėti ir Austrijos Respublikos civilinio proceso kodekso 393 straipsnio 3 dalį, kurioje taip pat analogiškai Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 4 daliai, nustatyta, kad apskundus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, tolimesnis bylos nagrinėjimas stabdomas, kol nebus priimtas galutinis sprendimas sprendžiant klausimą dėl ieškinio pagrindo apeliacine tvarka.

Apžvelgus Austrijos teisinį reguliavimą galima konstatuoti, kad, nors įstatymų leidėjas aiškinamajame rašte kaip pavyzdinį reguliavimą pamini Vokietiją, Lietuvoje galiojantis teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo teisinis reguliavimas yra gerokai artimesnis būtent Austrijai, o ne Vokietijai.

---

<sup>2</sup> Vertimas iš vokiečių kalbos.

### 1.2.3. Palyginimas su Estijos teisine sistema

Paskutinė šiame darbe apžvelgiama valstybė, kuriai taip pat būdingas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo – gerokai artimesnė mums tiek kultūriškai, tiek geopolitiškai nei Vokietija ar Austrija. Kalbama apie vieną iš Baltijos šalių – Estijos Respublikos civilinio proceso kodekso 449 straipsnyje taip pat įtvirtintas sprendimas dėl ieškinio pagrindo. Teisinė norma išdėstyta taip: *„Jei ieškinys yra pareikštas dėl lėšų gavimo, konkrečiau, dėl padarytos žalos atlyginimo, o įrodinėjamos padarytos žalos sumos įrodymas yra labai brangus arba sudėtingas, teismas gali priimti sprendimą dėl ieškinio pagrįstumo“*<sup>3</sup>. Vėlgi, kaip ir Austrijos teisinio reguliavimo atveju, galima pastebėti, jog ginčai, kuriuose gali būti taikomas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, yra labiau konkretizuoti nei Lietuvos teisiniame reguliavime, apsiribojant būtent ginčiais dėl padarytos žalos atlyginimo, o ne visais ir bet kokiais piniginiiais ginčiais. Nors aukščiau teigta, jog Austrijos, savo ruožtu ir Estijos, teisinis reguliavimas yra tikslesnis, tačiau Lietuvos teisinis reguliavimas sukuria terpę plačiau taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, šio naudą įgyvendinant platesniame spektre ginčų, tad gali būti vertintinas kaip geresnis ir labiau įgyvendinantis teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo tikslus.

Taip pat Estijos teisiniame reguliavime išskirtinas šio instituto taikymo tikslingumo pabrėžimas – žodžiais *„įrodinėjamos padarytos žalos sumos įrodymas yra labai brangus arba sudėtingas“* yra išskiriamas ekonomiškumo siekis taikant šį institutą, išvengti nepagrįstų reikalavimų užsitęsiančio nagrinėjimo. Galima teigti, kad toks aiškus įstatymų leidėjo normos tikslų atskleidimas pačioje normoje vietoj slėpimosi už aiškinamųjų raštų ar kitų įstatymų pakeitimus pagrindžiančių dokumentų iš esmės turi pozityvią įtaką instituto taikymui – skatinant tiek šalis naudotis šiuo institutu, tiek kartu tiesiogiai skatinant teismus. Apibendrinant galima sakyti, jog Estijos teisinis reguliavimas, taip pat kaip ir Austrijos teisinis reguliavimas, yra artimesnis Lietuvos teisiniam reguliavimui nei Vokietijos, kuris buvo paimtas kaip pavyzdinis Lietuvos įstatymų leidėjo.

Bendrai paėmus galima pastebėti, kad be Lietuvos išvardintos trys valstybės daugiau ar mažiau priklauso vienai – kontinentinės teisės sistemai, o teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra naudojamas būtent šios teisinės sistemos šalyse. Galima teigti, kad taip yra dėl būtent kontinentinės teisės sistemai būdingų bruožų. Nors rungimosi principas civiliniame procese Lietuvoje šiek tiek sumažina teismo vaidmenį procese, tačiau teismas

---

<sup>3</sup> Vertimas iš estų kalbos.

neišlieka pasyvus (koks sąlyginai yra bendrosios teisės sistemos valstybėse) bei turi individualių aktyvių procesinių galimybių (kaip pavyzdžiui civilinio proceso kodekso 179 straipsnyje įtvirtintą teisę įstatymų numatytais atvejais arba ginant viešąjį interesą rinkti įrodymus savo iniciatyva). Žvelgiant į vieną iš teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo tikslų – taikaus susitarimo siekiamybę, ji, ko gero, būtų neįmanoma be aktyvaus teismo dalyvavimo bei skatinimo spręsti ginčą taikiai ir įgyvendinti šio tikslo, nes šalys, net ir atstovaujant profesionaliems atstovams (advokatams), yra linkusios labiau remtis emocija nei racionaliais sprendimais, o už valandinį atlygį dirbantiems profesionaliems atstovams ilgesnis ir sudėtingesnis procesas lemia didesnę uždarbę, tad profesionalūs atstovai nebūtinai išliktų sąžiningi ir patartų klientui bylą spręsti kuo ekonomiškiau. Darant išvadą, iš kur teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas perkeltas į Lietuvos teisinę sistemą, konstatuotina, kad tai kontinentinės teisės valstybėms būdingas bei iš šių valstybių į Lietuvos teisinę sistemą perkeltas teismo sprendimas, kuriuo, esant materialiam (piniginiam) reikalavimui dėl atitinkamų veiksmų atlikimo (neatlikimo), teismas nusprendžia, ar reikalavimas yra išvis pagrįstas, paliekant ginčą dėl sumos dydžio nagrinėti vėliau, jeigu reikalavimas bus pagrįstas.

#### **1.2.4. Palyginimas su arbitražo teismų teisine sistema**

Teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas ar sąlyginai panašus institutas yra būdingas ne tik civiliniame procese. Alternatyvioje ginčų sprendimo sistemoje – arbitraže – panašus institutas žinomas jau kurį laiką. Kalbama apie bifurkaciją. Kadangi paminėta, kad šis institutas nėra atitinkamas, tačiau panašus į teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, visų pirma reikia apibrėžti, kas visgi yra bifurkacija.

Bifurkacija, kaip ją apibrėžia tarptautinių investicinių ginčų sprendimą reglamentuojanti ICSID arbitražo konvencija (Konvencija dėl valstybių ir kitų valstybių fizinių bei juridinių asmenų investicinių ginčų sprendimo), yra byloje nagrinėjamų klausimų išskaidymas į skirtingas proceso stadijas (etapus) arba, paprasčiau sakant, bylos nagrinėjimo stadijų atskyrimas (ICSID arbitražo konvencijos 41 straipsnis). Bifurkacija arbitražo procesuose, atsižvelgiant į pagrindinę šio instituto esmę, suprantama kaip jurisdikcijos nagrinėti ginčą arbitražo forume atskyrimas nuo materialiosios teisės (ginčo esmės) klausimų. Būtent tokį teisinį reguliavimą numato ir ICSID arbitražo konvencijos 41 straipsnio 2 dalis bei UNCITRAL pavyzdinio įstatymo dėl tarptautinio komercinio arbitražo taisyklių 16 straipsnio 3 dalis. Iš pateiktų apibrėžimų galima suponuoti, jog bifurkacijos samprata

arbitraže, atsižvelgiant į atskirai nagrinėtinų klausimų pobūdį, labiau atitinka teismo dalinį sprendimą (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo komentaras, p. 144–145), ir tai yra tiesa. Tačiau vien pats proceso vykdymo metodas – t. y. proceso suskaidymas į stadijas, iš pradžių priimant sprendimą vienu klausimu, kurio pagrindu nusprendžiama, ar byla nagrinėtina toliau, yra itin panašus į teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo procesą, kada išsiaiškinama, ar pagrindas dėl piniginio reikalavimo atlyginimo išvis egzistuoja.

Kaip panašumą tarp dviejose skirtingose ginčų nagrinėjimo sistemose taikomų institutų galima išskirti, kad tarptautiniai arbitražai niekada nepreziumuoja, jog bifurkacija yra būtina – tam, kad įvertinti, ar bifurkacija yra reikalinga, arbitražo teismai atsižvelgia į arbitražo proceso šalių valią, paaiškinimus (argumentus) ir į egzistuojančias kitas aplinkybes, tokias kaip ar bifurkacijos taikymas išties sumažins bylinėjimosi trukmę ir išlaidas (2009 m. liepos 31 d. ICSID tribunolo sprendimas, priimtas ICSID arbitražo byloje Nr. ARB/08/12). Civilinio proceso tvarka nagrinėjamosiose bylose teismai analogiškai bifurkacijos taikymui, prieš nusprenddami taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, turi patikrinti, ar egzistuoja sąlygos, leidžiančios priimti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, įskaitant ir tai, ar taip byla bus išnagrinėta ekonomiškiau ir greičiau.

Kitas panašumas tarp nagrinėjamų institutų, kuris ir yra priežastis šio palyginimo, yra bifurkacijos taikymo apimtis. ICSID arbitražas pažymi, jog taikant bifurkacijos institutą atskirai nagrinėtini gali būti ne tik jurisdikcijos nuo materialinės teisės klausimai, tačiau ir klausimai dėl atsakomybės (angl. *merits*) bei klausimai dėl kiekio (lot. *quantum*) (sumos) dydžio (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo komentaras, p. 144–145). Tokią galimybę numato ir ICSID konvencijos 44 straipsnis, nustatantis arbitražo teismo diskreciją išspręsti klausimus, nereguliuotus ICSID arbitražo konvencijos. Būtent po 44 ICSID konvencijos straipsniu papuola atvejai, kai ICSID arbitražo teismas susiduria su bylomis, kur yra tikslinga atskirai nagrinėti ne tik jurisdikcijos klausimą, tačiau ir spręsti reikalavimo pagrįstumą atskirai nuo sumos, kurios įrodinėjimas gali itin užsitęsti. Tokiais atvejais išeina netgi ne du, o trys individualūs procesai (neįskaitant atskiros ginčo stadijos dėl arbitražo išlaidų priteisimo, kuri dažnu atveju vyksta po galutinio ir (ar) paskutinio dalinio arbitražo teismo sprendimo priėmimo), iš kurių kiekvienas nulemia kito reikalingumą – t. y. tik nustačius bylos teisingumą yra nagrinėjamas ginčas dėl atsakomybės, ir tik nustačius atsakomybę yra nagrinėjamas ginčas dėl sumos dydžio. Būtent atsakomybės ir piniginio reikalavimo dydžių proceso atskyrimas leidžia svarstyti, jog visgi bifurkacijos procesas iš dalies atitinka teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo.

Panagrinėjus, kaip bifurkacija atitinka teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo tarptautiniame arbitraže, galima pažvelgti ir į teisinį reguliavimą, esantį Lietuvoje. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 44 straipsnyje įtvirtintas dalinis sprendimas, kuris išdėstytas taip: „1. *Daliniu arbitražo teismo sprendimu išsprendžiama tik dalis ginčo.* 2. *Dalinis arbitražo teismo sprendimas yra galutinis sprendimas tik dėl ginčo dalies, kuri išspręsta visiškai.* 3. *Dalinis arbitražo teismo sprendimas gali būti priimamas: 1) dėl arbitražo teismo kompetencijos nagrinėti ginčą (šio įstatymo 19 straipsnis); 2) dėl savarankiškų reikalavimų, kylančių iš materialinių teisinių santykių; 3) kitais šalių ar arbitražo teismo numatytais atvejais.*“.

Reguliavimas apžvelgtinas ir teisės doktrinoje, išskiriant galimybę taikyti dalinį sprendimą būtent įgyvendinant *kompetencijos–kompetencijos* doktriną (Jokubauskas, R., Kirkutis, M., Tamošiūnienė, E., Višinskis, V. *Ginčų nagrinėjimas komerciniame arbitraže*). Visų pirma pastebėtina, kad šis straipsnis yra būtent bifurkacijos atitikmuo (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo komentaras, p. 144–145) – tą suponuoja nagrinėjamo straipsnio 3 dalies 1 punktas, kuriuo išskirtinas dalinio sprendimo priėmimas ginčo dalyje dėl arbitražo teismo kompetencijos. Teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto atitikmenį mums nusako komercinio arbitražo įstatymo 44 straipsnio 3 dalies 2 punktas – „*esant dviems savarankiškiems reikalavimams, kylantiems iš materialinių teisinių santykių*“. Tokiais savarankiškais reikalavimais galima laikyti būtent piniginių reikalavimą (*quantum*), kylantį iš atitinkamos sąlygos, kurią prašoma pripažinti (*merits*). Skirtingai nuo ICSID konvencijoje nustatyto teisinio reguliavimo, galima pasidžiaugti, jog Lietuvos įstatymų leidėjas teisinį reguliavimą išdėstė gerokai aiškiau. Komercinio arbitražo įstatyme, lyginant su ICSID konvencija, praktikams paliekama mažiau erdvės interpretacijoms – įstatyme aiškiai išreikšta, jog dalinis sprendimas arbitražo bylose galimas atskiriant ir materialinius reikalavimus, o ne tik numatant jurisdikcijos klausimų nuo materialių klausimų atskyrimą, materialios teisės klausimų išskyrimą į atskirus procesus paliekant po bendrine, teismo diskrecijos nagrinėti visus nenumatytus įstatyme klausimus, norma.

Galiausiai pastebėtina, kad komercinio arbitražo įstatyme teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo atitinkantis 44 straipsnio 3 dalies 2 punktas įtvirtintas gerokai anksčiau, nei institutas atsirado civilinio proceso kodekse – komercinio arbitražo įstatyme institutas atsirado dar 2012 metų viduryje (2012 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymas). Įstatymų leidėjas aiškinamajame rašte būtent išskyrė ir materialios teisės klausimų atskirtį – „*Projekte pasiūlytas nebaigtinis sąrašas atvejų, kuriais arbitražo teismas gali tiek šalių prašymu, tiek savo iniciatyva priimti dalinį sprendimą: kai sprendžiamas arbitražo teismo kompetencijos nagrinėti ginčą klausimas;*

*kai sprendžiama dalis savarankiškų reikalavimų, kylančių iš materialinių teisinių santykių (pavyzdžiui, byloje dėl žalos, padarytos nekokybiška preke, atlyginimo daliniu sprendimu atsakyti į klausimą dėl prekės kokybės ir, esant teigiamam atsakymui, galutiniu sprendimu apskaičiuoti padarytą žalą)*“ (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 23, 137, 148, 163, 296, 340, 810, 811, 812, 813, 814, 815 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 812<sup>1</sup> straipsniu įstatymo projektų aiškinamasis raštas). Šioje vietoje galima padaryti išvadą, jog teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas Lietuvos teisinėje sistemoje nėra toks naujas, kaip galima pamanyti iš pirmo žvilgsnio – naujas jis turi būti laikomas būtent civiliniame procese, tačiau jau dešimtmetį bendrai Lietuvos teisinėje sistemoje egzistuojantį institutą vadinti nauju būtų neteisinga. Tuo pačiu santykinai keista, kad įstatymų leidėjas pasirinko perkėlinėti institutą iš kitų valstybių procesinės teisės, jau turint analogiją Lietuvos teisinėje sistemoje (komercinio arbitražo įstatyme), kurią būtų reikėję tik minimaliai pritaikyti. Lietuvos teismai jau gerokai prieš 20 metų įstatymo analogijos pagrindu Lietuvos civilinio proceso atžvilgiu taikė komercinio arbitražo įstatymo nuostatas, reglamentuojančias teisingumo taisykles dėl užsienio arbitražų teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Dar iki priimant naują Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą 2001 metais, senasis civilinio proceso kodeksas nenustatė teisingumo taisyklių, pagal kurias Lietuvos apeliaciniam teismui priklausytų teisingumas nagrinėti bylas dėl užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo Lietuvoje. Tokias teisės spragas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šalino įstatymo analogijos pagrindu, taikant komercinio arbitražo nuostatas (Gumuliauskienė, L. Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese. Daktaro disertacija). Nėra aišku, kodėl analogiškai nebuvo galima elgtis ir teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto atveju.

Apžvelgus teisinį reguliavimą, verta pažvelgti ir į arbitražo teismų suformuotą praktiką. Nors arbitražo proceso turinys, įskaitant sprendimus, yra konfidencialus – prieinamas tik arbitražo proceso šalims bei arbitražo teismui (puikus to pavyzdys – Vilniaus komercinio arbitražo teismo sprendimų konfidencialumas) – tačiau tam tikrų tarptautinių arbitražo teismų sprendimai yra viešai prieinami. Štai, pavyzdžiui, itin aktuali bifurkacijos nagrinėjimo atitikmeniui su teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutu yra nuolatinio arbitražo teismo (PCA) byla, kurioje buvo taikomas būtent materialių reikalavimų išskaidymas (Nuolatinio arbitražo teismo (PCA) byla Nr. 2016–39), konkrečiai teismo prašant pripažinti, jog buvo pažeista sutartis bei tuo pagrindu priteisti padarytą žalą. Ši byla tik pagrindžia, jog bifurkacija taikoma arbitražo teismo procesuose ne tik atskiriant

jurisdikciją nuo materialiosios teisės klausimų, tačiau ir atskiriant atsakomybę nuo sumos, taip brėžiant itin artimą liniją tarp bifurkacijos instituto arbitražo ginčų sprendimo sistemoje ir teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto valstybinių teismų ginčų nagrinėjimo sistemose. Apibendrintai galima teigti, jog teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas egzistuoja ne tik civiliniame procese, tačiau ir arbitražo procese, o konkrečiai Lietuvoje teismui, o ne arbitražo teismo procesui teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas pritaikytas gerokai vėliau.

## **2. TEISMO SPRENDIMO DĖL IEŠKINIO PAGRINDO INSTITUTU ĮGYVENINAMI CIVILINIO PROCESO TEISĖS PRINCIPAI**

Apžvelgus, koks institutas yra teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, verta panagrinėti, kokius civilinio proceso teisės principus visgi šis institutas įgyvendina, ir kaip civilinio proceso teisės principai padeda atsiskleisti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto svarbą. Civilinio proceso teisės principai yra įtvirtinti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso II skyriuje. Kadangi šių principų yra sąlyginai daug, šiame darbe bus apžvelgiami tik aktualūs nagrinėjamam sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutui principai, su kuriais ketinantis taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo teismas turėtų susidurti.

### **2.1. Proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principas**

Esminis, kaip jau minėta šiame darbe bei išskirta įstatymų leidėjo, nagrinėjant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto sampratą, yra proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principas, įtvirtintas civilinio proceso kodekso 7 straipsnyje. Šis principas nustato šalių bei teismo pareigą siekti kuo greičiau, nepiktnaudžiaujant procesinėmis teisėmis bei nevilkinant bylos, išnagrinėti ginčą. Doktrinoje šis principas atskiriamas į dvi dalis – proceso koncentruotumą ir proceso ekonomiškumą (Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė). Proceso koncentruotumas apibrėžiamas dvejopai – visų pirma, kaip teismo pareiga rūpintis kiek įmanoma greitesniu bylos išnagrinėjimu ir užkirsti kelią bet kokiems mėginimams vilkinti procesą, iš kitos pusės – kaip proceso šalių pareiga rūpintis proceso skatinimu (Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė). Proceso ekonomiškumas tuo tarpu taikomas tik teismui – kaip pareiga rūpintis, kad byla būtų tinkamai išnagrinėta ir kaip galima ekonomiškiau naudojant tiek biudžeto, tiek proceso šalių lėšas (Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė). Iš doktrininio aiškinimo iš esmės gan akivaizdu, kad teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra tiesiogiai paremtas proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principo įgyvendinimu būtent iš teismo pusės. Teismas, savo nuožiūra (apie tai plačiau žr. pritarimo principo šiame darbe) taikydamas teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą bylose, ne tik užtikrintų greitesnę bylos nagrinėjimą bei sutaupytų tiek biudžeto, tiek proceso šalių lėšas, tačiau pasiektų ir teisės doktrinoje formuojamą proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principo tikslą – sudarytų sąlygas, kad byla būtų iš esmės

išnagrinėta jau per pirmąjį posėdį (Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė). Tai turėtų atsispindėti būtent per taikos sutartis, sudaromas jau priėmus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo. Nors anksčiau šiame darbe skeptiškai vertinta, jog šalys savo iniciatyva, be teismo taikinamųjų veikslių taikiai išspręstų ginčą ir teismui tiesiog pateiktų tvirtinti taikos sutartis, tačiau tokia galimybė egzistuoja. Tad proceso koncentracija ir ekonomiškumas visa savo esybe atsiskleistų tais atvejais, kai po pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijos teismas jau galėtų priimti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, o šalys iki pirmojo teismo posėdžio, kuriame būtų nagrinėjama byla iš esmės, tarpusavyje susitartų ir pateiktų teismui tvirtinti taikos sutartį. Iš kitos pusės – net ir neįvykus idealiam brėžiamam scenarijui – šalims savo iniciatyva nesusitaikius, bylos išnagrinėjimas pasirengimo nagrinėti bylą etape – t. y. pasirengus nagrinėti bylą iš esmės bei priėmus byloje teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, o pirmajame bylos nagrinėjimo iš esmės posėdyje šalis sutaukius taip pat yra siekiama, atsižvelgiant į vidutinę bylų trukmę (žr. toliau šiame darbe), nors ir ne visai įgyvendina doktrinoje suformuotą proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principo tikslą.

Apžvelgus teisės doktrinoje išskirtas proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principo savybes, toliau reikia pažvelgti, kokias proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principo savybes išskiria Lietuvos teismai. Teismų praktikoje šis principas nėra itin smarkiai detalizuojamas dėl itin aiškus normos išdėstymo kodekse (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. gegužės 8 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e3K–3–67–969/2019), tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išskyręs, jog šio principo įgyvendinimas neturėtų varžyti proceso dalyvių procesinių teisių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. vasario 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–7–149/2008). Kadangi teismo sprendimo dėl ieškinio priėmimo atveju numatyta teisė į apeliaciją, išvelgti kokių nors suvaržymų šalių procesinėms teisėms pritaikius institutą yra sudėtinga. Vertinant bendrai, pats institutas yra skirtas šio principo įgyvendinimui. Įstatymų leidėjas, įtvirtindamas šį institutą Lietuvos teisinėje sistemoje, nurodė, jog „*Priėmus siūlomus teisinio reguliavimo pakeitimus, teismui būtų suteikta daugiau galimybių užtikrinti civilinio proceso ekonomiškumą ir koncentraciją šalims ir teismui susitelkiant į vieną iš ginčo elementų, taip pat būtų skatinamas taikus susitarimas*“ (2016 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymo aiškinamasis raštas). Apie tai, kad institutas sutrumpintų bylų nagrinėjimo laiką ir skatintų taikų susitarimą, jau aptarta ir kartotis neverta. Tačiau galima pažvelgti į tai, kokia yra dabartinė bylų nagrinėjimo situacija, ir kokią įtaką padarytų dažnesnis sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto taikymas. Remiantis 2021 m. duomenimis, I instancijos

teismuose išvis buvo išnagrinėta 146 109 bylos (2021 metų Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita (I instancijos teismuose). Vidutinė jų nagrinėjimo trukmė – 1,73 mėnesio. Nors šie skaičiai yra dziuginantys, tačiau 9 748 bylų nagrinėjimas vis tiek truko ilgiau nei pusę metų. Iš šių bylų didžioji dauguma – susijusi su sutartiniais santykiais bei žalos atlyginimu – būtent bylų kategorijomis, kuriose galima taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo. Panašūs skaičiai pastebimi ir 2020, 2019 bei 2018 metų civilinių bylų nagrinėjimo statistikoje. Bylos, kylančios iš sutartinių santykių, arba bylos dėl žalos atlyginimo, kaip ir minėta, neretai užsitęsia itin ilgą laikotarpį. Puikus to pavyzdys yra plačiai žinoma ir jau 14 metų<sup>4</sup> besitęsianti byla tarp BAB „flyLAL“ prieš „AirBaltic“ bei Rygos tarptautinį oro uostą. Šioje byloje pateiktas padarytos žalos apskaičiavimas truko ne vienerius metus, o dar reikia įvertinti ir kitos šalies susipažinimo su duomenimis, kontrargumentų parengimo laiką, paaiškinimų pateikimą – visą įrodinėjimo procesą reikia vertinti kaip itin sudėtingą ir atimantį daug laiko tiek iš teismo, tiek iš proceso šalių, taip pat atsižvelgiant į tai, kad bylai skirtas laikas didina ir kaštus, kuriuos proceso šalys sumoka profesionaliems atstovams. Štai, pavyzdžiui, minimoje byloje atlikta teismo ekspertizė bei pateiktos keturios savarankiškos skirtingų specialistų išvados dėl žalos dydžio, kurių bendra kaina viršija 100 tūkst. Eur, o bendros visų proceso šalių išlaidos atstovams viršija net 1 milijoną Eur (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 30 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. 2A–3–781/2020). Ir tokia byla nėra vienintelė – itin dažnas atvejis, kad įrodinėjimas dėl sumos dydžio užsitęsia, o prašomos priteisti išlaidos už profesionalių atstovų paslaugas viršija sveikas proto ribas (Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gruodžio 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A–143/2009). Tiek bylų nagrinėjimo trukmė, tiek išlaidos būtų gerokai mažesnės, jei paminėtose bylose ir likusiose daugybėje nepamintų būtų priimtas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, o žalos dydžio apskaičiavimo būtų buvę galima išvengti, jei pagrindas nebūtų nustatytas. Šioje vietoje galima sau leisti galimai hiperbolizuoti, ir pastebėti, jog nors oficialios teismų statistikos šiuo aspektu nėra, tačiau nemaža dalis reiškiamų reikalavimų, kaip ir, pavyzdžiui, šiame darbe paminėtose bylose, nėra tenkinama ir bylos pirmosios instancijos teisme baigiasi ieškinio atmetimu. Pasikartojant, akivaizdu, jog taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, tokiose bylose būtų sutaupomas laikas, iššvaistomas ginčijantis dėl sumos, esant nepagrįstam reikalavimui, o nuo to laimėtų abi proceso šalys – vienai greičiau užsibaigtų moraliai nemalonus nepagrįstas bylinėjimasis, o kita šalis turėtų atlyginti mažesnes

---

<sup>4</sup> Byla inicijuota 2008 metais, šiai dienai byloje paduotas kasacinis skundas, kuris artimiausiu metu turės būti nagrinėjamas Lietuvos Aukščiausiajame Teisme.

bylinėjimosi išlaidas. Kartu mažėtų bendras bylų nagrinėjimo trukmės laikas ir teismai galėtų išnagrinėti daugiau bylų.

Taip pat reikia įvertinti situaciją, kada ieškinio pagrindas būtų tenkinamas. 2021 metais pirmosios instancijos teismuose tik 3469 bylos buvo nutrauktos patvirtinus taikos sutartį. Analogiškai bylų nagrinėjimui, šie skaičiai išlieka tendencingi per eilę metų, ir panašus kiekis taikos sutarčių sudarytas ir 2020, 2019 bei 2018 metais. Teismui pripažinus, jog ieškinio pagrindas yra pagrįstas, neteisi ginčo šalis būtų suinteresuota užbaigti bylą taikiai, susitariant dėl sumos dydžio su kita bylos šalimi. Taip būtų pasiekiamas antras momentas, kai teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo įgyvendinama proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principą – šalims susitariant taikiai, procesas dėl reikalavimo sumos nevyktų ar vyktų itin trumpą laiką.

Apibendrintai, kuo dažniau teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas būtų taikomas, tuo sparčiau būtų nagrinėjamos bylos, turinčios piniginį reikalavimą. Žinoma, negalima teigti kategoriškai, ypač atsižvelgiant į tai, jog 2021 metais apeliacinės instancijos teisme iškelta 10 171 byla (6,9 procento visų pirmosios instancijos teisme gautų bylų), tačiau progresas tikėtina vis tiek būtų pastebimas. Problema šiandien pastebima būtent teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymo apimtyje. Priežastys, kodėl nei proceso šalys, nei bylas nagrinėjantys teismai nėra linkę taikyti procesinio įrankio, leidžiančio ekonomiškiau ir greičiau išnagrinėti bylas, taip ir nėra aiškios bei gali būti įvairios. Ar tai teisėjų akademinės stokos pasekmė, ar atstovų abejingumas siekiant kuo tinkamiau atstovauti klientų interesus – tai paliekama interpretacijoms. Taip pat pakartotinai galima išreikšti lūkestį, jog šio darbo ilgalaikis rezultatas bus kartu ir teisinės bendruomenės supažindinimas (priminimas) su teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutu bei paraginimas pastarąjį taikyti dažniau.

## **2.2. Kooperacijos principas**

Kooperacijos principas taikant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo taip pat yra esminis ir vertas paminėjimo. Kooperacijos (bendradarbiavimo) principas yra įtvirtintas civilinio proceso kodekso 8 straipsnyje ir nustato: „Teismas, šio Kodekso nustatyta tvarka bendradarbiaudamas su dalyvaujančiais byloje asmenimis, imasi priemonių, kad byla būtų tinkamai išnagrinėta. Dalyvaujantys byloje asmenys šio Kodekso nustatyta tvarka bendradarbiauja tarpusavyje ir su teismu.“ Kaip matoma iš įstatymo reguliavimo, šiuo principu yra išskiriamos net trys alternatyvios prievolės. Žodis „prievolės“ pasirinktas

neatsitiktinai – teisės doktrinoje išskirtina, jog įstatymų leidėjas į kooperacijos principą žvelgia ne kaip į teisę, bet kaip į pareigą (Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė). Prievolės išskirtos tiek proceso šalims, tiek teismui. Visų pirma, įpareigojant tiek teismą, tiek proceso šalis bendradarbiauti vieniems su kitais, antra – proceso šalims bendradarbiauti tarpusavyje, trečia – teismui imtis priemonių, kad byla būtų tinkamai išnagrinėta. Teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo iš esmės įgyvendina visas tris pareigas.

Visų pirma, akcentuojant teismo ir proceso šalių abipusį bendradarbiavimą, reikia pabrėžti taikinimo institutą. Teismas, priėmus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, yra įpareigojamas, esant didelei taikaus ginčo sprendimo tikimybei, taikinti proceso šalis (civilinio proceso kodekso 228 straipsnis). Taikinimo procedūros metu teismas privalo bendradarbiauti su proceso šalimis, siūlydamas taikiai užbaigti bylos nagrinėjimą bei siekdamas surasti kompromisą tarp ginčo šalių. Taikant šalis, teismai savo ruožtu, įgyvendindami kooperacijos principą, privalo jausti aiškias ribas, žvelgiant į proceso šalis lygiateisiškai. Pertekliniai teismo veiksmai bendradarbiaujant su proceso šalimis gali būti įvertinti itin negatyviai – rezultate konstatuojant teismo šališkumą (Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė), net teismui nesant šališkam, kas sukeltų papildomas pasekmes bei užvilktų bylą. Tačiau aiškus ribos nubrėžimas yra itin subjektyvus. Sutinkant su teisės doktrinos autoriais, galima teigti, jog teismo šališkumas turi būti konstatuojamas tik tais atvejais, kai teismas yra suinteresuotas bylos baigtimi, o ne suinteresuotas tinkamai išnagrinėti bylą. Tad teismai turėtų jaustis laisvai, priėmus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo ir vėliau siekiant sutaisyti šalis.

Taip pat pastebėtina, kad teismo prievolė taikinti šalis pagal kooperacijos principą būtų įgyvendinama tik tuo atveju, jei šalys, priėmus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, nesudarytų taikos sutarties savo iniciatyva. Iš čia išvestinas kitas kooperacijos principo įgyvendinimas taikant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo. Priėmus sprendimą, kuriuo pagrindas patvirtinamas, šalys turi galimybę ir būtų rekomenduotina, atsižvelgiant į aukščiau paminėtus argumentus, susijusius su proceso koncentracija ir ekonomiškumu, tarpusavyje bendradarbiauti ir tartis net ir netarpininkaujant teismui, siekiant kuo greičiau užbaigti teisminį procesą bei minimalizuojant procesines išlaidas. Kitaip sakant – šalys tarpusavyje būtų priverstos ieškoti kompromiso, tinkančio abiem šalims, kad būtų galima patvirtinti taikos sutartį. Žinoma, reikia išskirti tai, kad tiek taikinamojo proceso atveju, tiek šalims tarpusavyje derantis, šalis, kurios naudai priimtas sprendimas dėl ieškinio pagrindo turės persvarą (angl. *upper hand*). Galimi atvejai, kada tokia šalis principingai gali nenorėti

ginčo išspręsti taikiai – motyvai tokiems veiksams gali būti įvairūs. Nepaisant to, visgi pagrindinis šalių siekis bylose, kuriose būtų galima taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, yra piniginė satisfakcija – tokiu atveju atsakovo diskrecijoje lieka objektyviai įsivertinti, kokiomis aplinkybėmis gali būti pasiektas konsensusas. Esmė išlieka ta, jog tiek teismas, tiek proceso šalys, priėmus teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, yra paskatinami imtis aktyvių veiksmų bendradarbiaujant tarpusavyje.

Visgi, negalima pamiršti ir trečios paminėtos kooperacijos principo sukuriamos prievolės – teismo pareigos imtis priemonių, kad byla būtų tinkamai išnagrinėta. Ši kooperacijos principo sukuriama prievolė turėtų atsiskleisti konkrečiai per teismo iniciatyvą taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą. Nors aktyvus teismo veikimas ir instituto taikymas nesant šalies prašymui galimai prieštarauja rungimosi principui (žr. toliau šiame darbe), tačiau to paties civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 5 dalis nustato: „*Teismas iš anksto praneša byloje dalyvaujantiems asmenims apie ketinimą priimti dalinį sprendimą arba sprendimą dėl ieškinio pagrindo ir išklauso šių asmenų nuomonę. Kai byla šiame Kodekse nurodytais atvejais nagrinėjama rašytinio proceso tvarka, byloje dalyvaujantys asmenys informaciją gauna ir ją pateikia raštu.*“. Iš šios dalies galima suponuoti, jog teismui yra suteikiama diskrecija nuspręsti, ar byloje yra reikalinga taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo. Kokias sąlygas turi nustatyti teismas, bus aptariama vėliau, tačiau esmė išlieka ta, jog teismas, savo iniciatyva nutardamas taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą ir imasi veiksmų, jog byla būtų tinkamai išnagrinėta.

### **2.3. Rungimosi principas**

Itin aktualus teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutui yra rungimosi principas. Šis principas yra įtvirtintas civilinio proceso kodekso 12 straipsnyje. Teisės doktrinoje šis principas įvardijamas kaip išreiškiantis visą civilinio proceso esmę: „*bylos nagrinėjimą laikant lygiateisių ginčo šalių dvikova, kurios arbitras yra teisėjas*“ (Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė). Galima sakyti, kad šis principas nustato, jog procese šalys, naudodamosis teisėtomis priemonėmis, reiškia reikalavimus ir juos pagrindžia, o teismas tik vertina byloje pateiktas aplinkybes, neišeidamas už bylos nagrinėjimo ribų. Kitaip sakant, teismas užima pasyvų vaidmenį procese, kuriame aktyvios yra šalys. Šis principas yra itin glaudus su dispozityvumo principu, įtvirtintu Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 13 straipsnyje.

Santykiyje su teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutu rungimosi principas yra aktualus todėl, kad iš esmės institutu yra (ar turėtų būti) šiek tiek iškreipiamas rungimosi principo turinys. Tai pasireiškia būtent paties teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto taikymu procese. Įprastai įgyvendinant rungimosi principą, norint byloje pritaikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, turėtų būti vienos iš šalių prašymas taikyti šį institutą, kaip kad, pavyzdžiui, yra ICSID arbitražo procese (žr. ICSID konvencijos 44 straipsnio 2 dalį). Deja, jeigu tvarka būtų tokia, šis institutas netektų prasmės. Teismui, taip pat kaip ir proceso šalims, galioja proceso koncentracijos bei ekonomiškumo principas. Siekiant bylą išnagrinėti kuo efektyviau, per kuo trumpesnį laiką, teismas, nustatęs aplinkybes, jog pritaikius teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo byla bus išnagrinėta greičiau ir ekonomiškiau, **turėtų** taikyti šį institutą savo nuožiūra nagrinėjant bylą. Panaši pozicija formuojama ir teisės doktrinoje, pažymint, kad net bendrosios teisės sistemoje teismas gali kai kuriuos šalių neiškeltus klausimus iškelti *ex officio* (Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė). Šioje vietoje svarbu pastebėti, kad civilinio proceso kodekso 261 straipsnyje nėra įtvirtinta būtinybė egzistuoti vienos iš šalių prašymui. Galima teigti, jog tokios pareigos nenustatymas, tačiau teismo, ketinančio taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, įpareigojimas pranešti proceso šalims apie planuojamą priimti teismo dėl ieškinio pagrindo sprendimą ir suteikti galimybę šiems išreikšti savo nuomonę dėl teismo pozicijos, yra itin tikslingas siekiant praktiškai, o ne tik teoriškai užtikrinti proceso ekonomiškumą ir efektyvų ginčų nagrinėjimą. Reikia įvertinti, kad ne visos bylos teismuose atsiranda esant ieškinį reiškiančios šalies įsitikinimui, kad reikalavimas yra pagrįstas. Apie tai jau šiek tiek užsiminta kalbant apie proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principą. Neretai proceso šalims yra aktualu gaišti laiką, neleidžiant kitai proceso šaliai ar šalims pilnai įgyvendinti savo teisių. Teisės praktikai teisėtai būdais neretai geba pasinaudoti įstatymų suteikiamomis priemonėmis, tokiomis kaip laikinosios apsaugos priemonės, vien tam, kad sulaikytų pinigų judėjimą ar reikalavimų įvykdymą. *Prima facie* ieškinio pagrįstumo vertinimas, ypač pirmosios instancijos teismuose, nagrinėjant, ar laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra būtinas, stokoja teismo išigilinimo į keliamų reikalavimų pagrindimą – rezultate šiai dienai teismų praktika vertinant *prima facie* ieškinio pagrįstumą yra gerokai palankesnė ieškovams, o ne atsakovams. Taip yra sukurta terpė laikinosiomis apsaugos priemonėmis itin lengvai manipuluoti, pareiškiant iš pirmo žvilgsnio pagrįstus, tačiau visiškai netenkintinus ieškinius. Tad teismui taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą byloje savo iniciatyva būtų ne tik įgyvendinama teismo pareiga laikytis proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principo, tačiau savo ruožtu ir apsisaugoma nuo atvejų, kai byla keliamą

„tik dėl akių“, iš anksto žinant apie jos rezultatą bei ieškovui tikslingai neišnaudojant visų procesinių teisių, galinčių paspartinti bylos nagrinėjimo eigą.

Iš viso aukščiau paminėto, nepaisant to, jog įstatyme neaptinkamas privalomas vienos iš šalių prašymas taikyti sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą byloje, tiek teismų, tiek esamų ir būsimų proceso šalių labui, siekiant procesinės normos aiškumo ir efektyvumo, įvertinant kad praktika šiuo klausimu dar nėra susiformavusi, galima formuoti antrą šiame darbe siūlymą koreguoti civilinio proceso kodekso normą, konkrečiai 261 straipsnio 3 dalį, ją išdėstant taip: „Sprendimu dėl ieškinio pagrindo nusprendžiama, ar atsakovas privalo atsakyti pagal ieškovo reikalavimą. Sprendimas dėl ieškinio pagrindo gali būti priimtas tuo atveju, kai kyla ginčas dėl ieškinio pagrindo ir ieškinio dydžio (priteistinos pinigų sumos, turto vertės ar rūšiniais požymiais apibūdintų daiktų kiekio), o surinktų įrodymų pakanka, kad teismas priimtų sprendimą dėl ieškinio pagrindo, ir kai tokiu būdu byla bus išnagrinėta ekonomiškiau ir greičiau. **Sprendimą dėl ieškinio pagrindo teismas gali priimti savo iniciatyva, nesant nė vienos iš šalių prašymui.** Sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra galutinis sprendimas toje ginčo dalyje.“ Pakeitimas ne tik aiškiau perteiktų teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymo aplinkybes, tačiau ir skatintų teismus dažniau naudoti šį institutą, nebijant šiek tiek iškreipti proceso šalių teisių bei dispozityvumo ir rungimosi principų. Taip pat pakeitimas galimai padėtų išvengti teismų abejonių ir baimės dėl galimo teigimo, neva teismas yra šališkas. Pakeitus teisinį reguliavimą, teismams būtų lengviau formuoti savo vidinį įsitikinimą nuo gautų pirmųjų procesinių dokumentų, svarstyti ar *ex officio* pritaikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą.

Apibendrintai, reikia atsižvelgti į tai, kad teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas įgyvendina ir daugiau civilinio proceso teisės principų. Tokie principai kaip lygiateisiškumo principas, dispozityvumo principas, teisės būti išklausytam principas, teismo sprendimo privalomumo principas ir kt., taip pat yra įgyvendinami nagrinėjamu teismo sprendimu, tačiau lieka šešėlyje išnagrinėtų kertinių trijų civilinio proceso teisės principų, kurie priimant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo atsiskleidžia daugiausiai. Be abejo, kaip ir dauguma kitų atvejų, taip ir nagrinėjamu susiduriama su principų priešprieša – tačiau būtent proceso principų derinimas tarpusavyje leidžia sukurti institutus, kurie teisinę sistemą daro tik efektyvesnę ir tikslesnę.

### 3. TEISMO SPRENDIMO DĖL IEŠKINIO PAGRINDO TAIKYMAS LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE

Apžvelgus, iš kur į Lietuvos teisinę sistemą perkeltas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo ir kokius civilinio proceso teisės principus šis institutas atskleidžia ir įgyvendina (ar neįgyvendina), galima pažvelgti į tai, kaip nuo 2017 metų šį institutą taiko teismai. Kaip jau ne kartą minėta šiame darbe, teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto taikymas yra itin retas – šalys jį prašo pritaikyti retai, o teismai taiko dar rečiau.

Viena iš retų bylų, kur išvis buvo paminėtas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, yra byla tarp Užstato sistemų administratoriaus ir UAB „Kauen craft“. Šioje byloje Lietuvos apeliacinis teismas nutartyje pasisakė: *“Nors ieškovės reikalavimas priteisti iš atsakovės dalį reikalaujamos sumos (skolos), galėtų būti nagrinėjamas toliau ir išspręstas priimant dalinį sprendimą (CPK 261 straipsnio 1 dalis) arba, esant įstatyme nustatytoms sąlygoms byloje galėtų būti priimtas sprendimas dėl ieškinio pagrindo (CPK 261 straipsnio 3 dalis), tačiau tokio prašymo ieškovė nagrinėjamoje byloje nebuvo pareiškusi.”* (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2–249–943/2018). Net nežvelgiant į bylos aplinkybes, galima teismą kritikuoti dėl šios išvados. Jau anksčiau šiame darbe minėta, kad nei civilinio proceso kodeksas, nei doktrina, nei civilinio proceso principų įgyvendinimas nenustato teismo pareigos bylą išnagrinėti priimant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo tik esant šalies prašymui. Kaip ir minėta, priešingai, civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 5 dalis, taip pat proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principo įgyvendinimas bei civilinio proceso kodekso 228 straipsnis suponuoja, kad teismas turėtų imtis iniciatyvos ir taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą tada, kada mato tai esant tikslingą. Nors šioje nutartyje tiesiogiai nėra išsireikšta, kad priimant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo yra būtinas šalių prašymas, tačiau pažvelgus iš pirmo žvilgsnio įspūdis susidaro būtent toks. Įvertinus, kad per itin plačiai teismų praktikos paieškai naudojamą teisės portalą *infolex.lt* ši nutartis yra vienintelė prieinama išfiltravus teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo paminėjimą sprendimų ar nutarčių motyvacijoje, o ir pati nutartis yra ne pirmosios, o apeliacinės instancijos teismo, gali kilti (ar jau galimai kilo) atveju, kai pirmosios instancijos teismai, nesant šalių prašymui taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, tačiau esant teismo iniciatyvai *ex officio* taikyti šį institutą, pažvelgę į esamą praktiką teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo netaikė. Akivaizdu, kad šiai dienai būtinai reikia teismų praktikos, kurioje jau būtų suformuota aiški pozicija, jog sprendimo dėl ieškinio pagrindo priėmimui

šalių prašymas nėra reikalingas, o teismas šį institutą gali taikyti savo iniciatyva. Galima tik viltis, kad artimu laiku tokia praktika susiformuos ir taps prieinama teisinei bendruomenei. Pažvelgus į minimos bylos aplinkybes, matoma, kad reikalavimo pagrindas pirmosios instancijos teisme buvo preliminariu sprendimu patenkintas, vėliau bylos nagrinėjimas sustabdytas dėl kitos nagrinėjamos civilinės bylos, kurios sprendimas galėjo turėti galutinės įtakos sustabdytos bylos reikalavimo dydžiui. Šioje vietoje, iš kitos pusės, nepaisant aukščiau išsakytos kritikos galima pasidžiaugti Lietuvos apeliacinio teismo vertinimu, kadangi apeliacinis teismas nurodė, jog teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo galėjo būti priimtas. Kaip minėta, kitos bylos išnagrinėjimas galėjo turėti įtakos tik nagrinėjamos (sustabdytos) bylos reikalavimo dydžiui, tačiau ne pagrindui. Vadinasi, esant tokiai situacijai, teismas gali priimti sprendimą dėl ieškinio pagrindo, konstatuojant, ar reikalavimas yra pagrįstas ar ne. Nustačius, kad pagrindas egzistuoja, byla galėtų būti stabdoma ginče dėl žalos dydžio, iki kol bus išnagrinėta kita civilinė byla, turinti tiesioginės įtakos reikalavimų sumai. Nustačius, kad pagrindo nėra, bylos stabdyti nereikėtų, kadangi reikalavimas bet kokiais sumai būtų nepagrįstas, ir bylą būtų galima užbaigti ieškinį atmetant, nepaisant kitos civilinės bylos. Taip būtų išvengiama betikslio bylos „gulėjimo stalčiuje“ iki kol bus išnagrinėta kita civilinė byla, kurios išnagrinėjimas galimai visiškai nieko nelems sustabdytai bylai. Iš kitos pusės, esant situacijai, kai vienos civilinės bylos išnagrinėjimas gali turėti įtakos kitos nagrinėjamos civilinės bylos, kurioje planuojama taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, pagrindui, tokiu atveju teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto taikymas taptų netikslingas, o bylą būtų privaloma stabdyti civilinio proceso kodekso 163 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu, siekiant užkirsti kelią galimam neteislingam bylos išnagrinėjimui ir taip dar labiau užsitęsiančiam bylos nagrinėjimui.

Kita verta dėmesio civilinė byla, kurioje jau buvo taikytas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, nukeliavo net iki Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e3K–3–16–403/2022). Šioje byloje ieškiniu buvo pareikštas reikalavimas dėl draudimo išmokų priteisimo. Pirmosios instancijos teismas priėmė **dalinį sprendimą**, kuriuo nustatė, kad atsakovas turės atsakyti pagal pareikštą reikalavimą, tačiau dėl sumos dydžio nepasisakė. Apeliacinės instancijos teismas šį sprendimą paliko galioti. Kasaciniu skundu atsakovas siekė įrodyti, kad tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas padarė teisės taikymo klaidą, kadangi byloje negalėjo būti taikomas dalinis sprendimas. Šioje byloje yra du esminiai momentai, kurie padeda susidaryti geresnį vaizdą apie teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymą. Visų pirma, tai teismo dalinio sprendimo ir teismo sprendimo

dėl ieškinio pagrindo painiojimas. Kaip jau ne kartą minėta šiame darbe, teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo laikyti ir daliniu sprendimu – ydingas, tačiau dažnai pasitaikantis reiškinys. Ši byla puikiai iliustruoja akivaizdų supainiojimą, kai neatsižvelgdamas į procedūrinės subtilybes, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas painioja institutus, nustatydamas: „*Daliniu sprendimu gali būti išsprendžiama tik dalis ginčo (CPK 261 straipsnio 1 dalis), taip pat gali būti nusprendžiama dėl ieškinio pagrindo (kaip, pvz., išsprendžiant reikalavimą dėl įvykio pripažinimo draudžiamuoju).*“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e3K–3–16–403/2022). Net pabrėždamas ieškinio pagrindą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sutapatino teismo dalinį sprendimą bei teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, o tokia pozicija, remiantis šiame darbe pateiktu teismo dalinio sprendimo bei teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo atribojimu, nėra tiksli. Kitas svarbus momentas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo įvertinta, kokiais atvejais teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo gali būti priimamas. Kiek ankstesnėje byloje to paties Lietuvos Aukščiausiojo Teismo konstatuota, kad „*tam tikrais atvejais ginčas dėl draudimo išmokos dydžio nustatymo, draudimo sutarties tinkamo vykdymo gali būti žymiai sudėtingesnis negu klausimas dėl įvykio pripažinimo draudžiamuoju tiek įrodinėjimo sudėtingumo ir apimties prasme, tiek sąnaudų prasme, atkreipė dėmesį į tai, kad tokiu atveju teismas turi teisę priimti CPK 261 straipsnyje įtvirtintą dalinį sprendimą*“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e3K–7–74–611/2021). Nepaisant analogiško pirmiau minėtai nutarčiai būdingo teismo dalinio sprendimo bei teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo supainiojimo, išskirta, jog bylose dėl draudimo išmokų priteisimo gali būti taikomas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo, papildomai konstatuojant tai, kas jau minėta šiame darbe – kad ginčas dėl sumos gali būti žymiai sudėtingesnis nei pagrindo nustatymas – dėl įrodymų sudėtingumo ir apimties. Remiantis pateikta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bei ankstesniu teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto nagrinėjimu, galima formuoti gan aiškią sąlygą teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymui – turi būti konstatuojama, jog ginčo dalis dėl sumos dydžio bus aiškiai sudėtinga, užtruksianti daug laiko tiek įrodymų surinkimo, tiek vertinimo prasme.

Kitą bylų rūšį, kuriose galima taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, nustatė Kauno apygardos teismas (Kauno apygardos teismo 2020 m. gruodžio 8 d. dalinis sprendimas, priimtas civilinėje byloje, teisminio proceso Nr. 2–56–3–00058–2019–1). Teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo šioje byloje priimtas nustačius, jog atsakovai atskleidė ir panaudojo komercinę paslaptį. Reikia atkreipti dėmesį, kad bylos dėl komercinės paslapties atskleidimo ir panaudojimo žalos įvertinimo prasme yra itin

sudėtingos. Nors šiose bylose galima nustatyti aplinkybes, jog neteisėti veiksmai buvo atlikti, tačiau žalos dydžio apskaičiavimas neretai būna grindžiamas sudėtingais ekonominiais skaičiavimais, kuriuos atlieka trečiosios šalys, nustatinėdamos, kokią pajamų dalį prarado ieškovas dėl neteisėtų atsakovo veiksmų. Analogiška situacija pasitaikė ir šioje byloje, kurioje nustatyta, jog konkrečiu atveju „patirtų nuostolių dydžiui nustatyti būtų tikslinga remtis, be kita ko, ir specialiomis žiniomis“ (Kauno apygardos teismo 2020 m. gruodžio 8 d. dalinis sprendimas, priimtas civilinėje byloje, teismo proceso Nr. 2–56–3–00058–2019–1). Kitaip sakant, teismas pasisakė, kad yra pagrindo manyti, jog byloje bus reikalingos specialisto ar eksperto paslaugos. Specialisto ir (ar) eksperto išvados yra įrodymų rūšis, kuri yra itin brangi, neretai užtrunkanti gan ilgą laiko tarpą ir neturinti nieko bendro su proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principo įgyvendinimu procese. Tą galima teigti jau iš anksčiau paminėtos BAB „flyLAL“ prieš UAB „AirBaltic“ ir tarptautinį Rygos oro uostą bylos. Iš nagrinėjamos praktikos galima formuoti antrą sąlygą, kada galima taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo – nustatius, kad bylos dalyje dėl sumos dydžio bus reikalingas ekspertizės ar specialisto skyrimas siekiant kuo tiksliau įvertinti žalos dydį. Žinoma, ši sąlyga yra itin glaustai susijusi su pirmąja išvesta – sudėtingu įrodymų surinkimu ir vertinimu byloje, kadangi tiek ekspertizė, tiek specialisto išvada yra įrodymai, tačiau dėl savo individualaus, išskirtinio sudėtingumo, šiame darbe išskirtini į dvi atskiras sąlygas. Grįžtant prie nagrinėjamos bylos, galima pasidžiaugti, jog teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo buvo priimtas tikslingai – Kauno apygardos teismo sprendimas buvo apskūstas apeliacine tvarka, o Lietuvos apeliaciniam teismui ši sprendimą dalyje dėl ieškinio pagrindo palikus nepakeistą (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 8 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–558–464/2021), du kartus bandyta teikti kasacinius skundus, kurie buvo atsisakyti priimti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegijos 2022 m. vasario 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. eCIK–1204/2021; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegijos 2022 m. kovo 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. eCIK–1204/2021). Galutinis teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo įsiteisėjo tik praėjus beveik metams po pirmosios instancijos teismo sprendimo bei svarstyti, kada būtų įsiteisėjęs, jeigu vienas iš teiktų kasacinių skundų būtų priimtas. Jeigu pirmosios instancijos teismas šioje byloje nebūtų priėmęs teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo, tiek per apeliacinę, tiek per kasacinę instanciją būtų perėję ne tik ieškinio pagrindo klausimai, tačiau ir žalos dydžio klausimai – kas būtų lėmę gerokai ilgesnį bylos nagrinėjimą bei papildomas išlaidas proceso šalims.

Praktikoje įvertintas ir terminas, per kurį turi būti išnagrinėtas esamas šalies prašymas dėl teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymo byloje. Lietuvos apeliacinis teismas,

konstatavo: „CPK nėra nustatytas nei konkretus terminas, per kurį teismas turėtų išspręsti klausimą dėl sprendimo dėl ieškinio pagrindo priėmimo, nei konkreti proceso stadija, kai galėtų būti priimtas tokio pobūdžio sprendimas. Aptariamų normų turinys taip pat nesuponuoja išvados, kad šalies prašymas priimti sprendimą dėl ieškinio pagrindo turi būti išsprendžiamas nedelsiant.” (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2KT–98–790/2021). Tokia išvada buvo prieita byloje vienai iš šalių paprašius skirti ekspertizę, o kitai pareiškus prašymą iki ekspertizės skyrimo išnagrinėti bylą dalyje dėl ieškinio pagrindo. Pirmosios instancijos teismas prašymą skirti ekspertizę tenkino, o prašymo dėl teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo priėmimo neišnagrinėjo – taip byla atsidūrė apeliaciniame teisme. Galima teigti, jog Lietuvos apeliacinis teismas cituotu išaiškinimu nukrypo nuo teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo tikslingumo – nenustatant aiškaus termino, per kurį turi būti išnagrinėtas šalies prašymas, teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo priėmimas gali būti vilkinamas – rezultate byla nebus išnagrinėjama nei greičiau nei ekonomiškiau. Tačiau toje pačioje nagrinėjamoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, jog sprendžiant tokius prašymus, teismas taip pat kaip ir bylos šalys yra įpareigotas rūpintis bylos operatyvumu ir ekonomiškumu. Iš tokio Lietuvos apeliacinio teismo aiškinimo galima padaryti išvadą, jog esant pateiktam šalies prašymui priimti byloje teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, teismas tokį prašymą yra įpareigotas išnagrinėti per kuo trumpesnę laiką – siekiant įgyvendinti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto tikslus. Taip pat šioje byloje Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, jog teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo gali būti priimamas ir bylos nagrinėjimo iš esmės metu – apie tokią galimybę jau užsiminta šiame darbe aptariant proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principo įgyvendinimą taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą.

Teismai taip pat nustatė, kad pareikštas reikalavimas vien tik dėl ieškinio pagrindo byloje negali būti savarankišku reikalavimu. Byloje tarp UAB „Neradenta” ir „AAS BTA Baltic Insurance Company“ buvo pareikštas ieškinys dėl įvykio pripažinimo draudžiamuoju (Civilinė byla Nr. e2–14394–727/2019). Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai ieškinį, bylą išnagrinėję, atmetė (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. spalio 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2–14394–727/2019; Vilniaus apygardos teismo 2020 m. gegužės 2 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–686–614/2020). Kasacinis teismas savo ruožtu konstatavo, jog „Taisyklė, kad reikalavimas pripažinti įvykį draudžiamuoju negali būti savarankiškas civilinės bylos nagrinėjimo dalykas, laikytina universalialia ir taikytina visais atvejais, kai pareiškiamas ieškinys dėl įvykio, nepriklausomai nuo to, pagal kokios rūšies draudimo sutartį, pripažinimo

*draudžiamuoju.*” (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e3K–7–74–611/2021). Reikia pažymėti, jog ši praktika yra aktuali ne tik draudimo byloms, tačiau ir visoms byloms, kuriose gali būti taikomas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo. Pateiktu išaiškinimu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas suformavo praktiką, kuri yra, galima sakyti, savaime suprantama – priimant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, byloje **privalo** būti pareikštas ir atitinkamas ieškinio dalykas – t. y. konkretus reikalavimas, turintis materialinę išraišką – kitaip sakant, sukuriantis teises ir pareigas. Byla negali būti nagrinėjama tokiu atveju, jei yra prašoma pripažinti atitinkamų veiksmų atlikimą, tačiau neprašant už šiuos atlyginti nuostolių. Toks Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimas iš esmės sutinka su anksčiau formuota kasacinio teismo praktika, jog „*materialiųjų teisinių padarinių nesukeliantis reikalavimas negali būti savarankiškas bylos nagrinėjimo dalykas, nes jo nagrinėjimas ir patenkinimas nėra teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas.*“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–3–485/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–3–241/2013). Išnagrinėjus šią bylą aiškiai pajuntamas negatyvas, jog šioje vietoje suvokimo ne tik apie teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, tačiau bendrai, kad byla be materialinio suinteresuotumo nenagrinėtina civilinio proceso tvarka, trūko ne tik teismams, tačiau ir profesionalioms šalims, atstovavusioms tiek vieną, tiek kitą bylos šalį. Rezultate to, byla, išnagrinėta trijose teismų instancijose, grįžo nagrinėjimui į pirmąją instanciją, jau šiai dienai suakumulavusi didžiules bylinėjimosi išlaidas, kurias vienai ar kitai šaliai galiausiai reikės atlyginti. Viso to būtų buvę galima išvengti jau pirmojoje instancijoje, tinkamai pritaikius teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą bei bendrą civilinio proceso tvarką ir atsisakius priimti ieškinį civilinio proceso kodekso 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto tvarka. Iš kitos pusės, galima vertinti, kad ieškovo profesionalus atstovas turimas procesines galimybes išnaudojo itin gudriai, pradžioje pareiškiant ieškinį be jokio materialinio suinteresuotumo, siekiant išvengti žyminio mokesčio, mokamo už reiškiamą piniginių reikalavimą. Taip pat, negalima žvelgti į viską negatyviai – dėl pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų klaidos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas galėjo suformuoti išaiškinimą, leidžiantį išskirti jau trečią sąlygą teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymui, kuri atsispindi ir įstatyme – byloje privalo būti pateiktas materialus reikalavimas šalies, kurios naudai būtų priimamas teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo.

Kita nagrinėjama byla – galima sakyti pavyzdinė taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą. Byloje tarp kelių ir geležinkelių infrastruktūros įmonių bei draudimo bendrovių (Teisminio proceso Nr. 2–55–3–01968–2013–5) teismo sprendimo dėl ieškinio

pagrindo klausimas buvo iškeltas ne pirmojoje, o apeliacinėje instancijoje. Apeliacinis teismas nustatė, jog yra tikslinga byloje pritaikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, net pirmosios instancijos teismui pastarojo netaikius, o bylą dėl žalos dydžio sustabdyti, iki kol įsigalios kasacinio teismo sprendimas arba pasibaigs terminas apeliacinės instancijos teismo nutarčiai apskųsti (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A–17–1120/2020). Visų pirma, ši byla aktuali tuo, jog atsako į klausimą, ar teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo privalo būti priimtas pirmosios instancijos teisme, prieš šį nagrinėjant apeliacine tvarka. Atsakymas iš nagrinėjamos praktikos paprastas – ne. Pirmosios instancijos teismui bylą išnagrinėjus pilna apimtimi kartu ir priėmus sprendimą, pirmosios instancijos teismo sprendimo apskundimo atveju apeliacinės instancijos teismas gali, naudodamasis civilinio proceso kodekso 302 straipsniu suteiktomis teisėmis, nustatęs poreikį bylą spręsti taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, šį pritaikyti. Iš esmės, net neužtikrinus bylos ekonomiškumo, bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, šią klaidą apeliacinės instancijos teismas gali ištaisyti ir šalių ekonominę naštą sumažinti, būtent taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą. Antra, kodėl ši byla yra pavyzdinė – yra teismo objektyvus atsižvelgimas į susidariusią situaciją byloje. Lietuvos apeliaciniam teismui priimant nutartį buvo atsižvelgta į žalos įrodinėjimo procesą, atliktas ekspertizės byloje, bei kokias papildomas išlaidas bylą nagrinėjant toliau gali patirti šalys. Galiausiai, nutartis gali būti laikoma pavyzdinė, nes net bylą dukart gražinus nagrinėti pirmosios instancijos teismui (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2–557–516/2021; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gruodžio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–3–360–916/2020), šiai dienai šioje byloje pasiekta taikos sutartis (Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 11 d. papildoma nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2–1457–432/2022), taip įgyvendinant vieną iš teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto tikslų – taikaus ginčo sprendimo siekiamybę.

Paskutinė šiame darbe aptariama byla aktuali keliais aspektais. Visų pirma, teismas papildomai išaiškino teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto tikslus. Lietuvos apeliacinis teismas byloje tarp fizinio asmens ir elektros energijos skirstymo operatoriaus dėl kompensacijos priteisimo ir nuostolių atlyginimo pažymėjo: *„Jau minėta, kad teisinės taikos tarp ginčo šalių atkūrimui priimant galutinį sprendimą dėl visų byloje pareikštų reikalavimų pagrįstumo (CPK 260 straipsnis) turi būti teikiamas prioritetas. Iš CPK pakeitimo įstatymo projekto, numaćiusio sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto įtvirtinimą Lietuvos teisės sistemoje, aiškinamojo rašto matyti, kad sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto įtvirtinimas buvo grindžiamas siekiu suteikti teismams papildomus*

*instrumentus užtikrinti civilinio proceso koncentraciją ir ekonomiškumą, kai šalys ir teismas susitelkia į vieną iš ginčo elementų, o taip pat paskatinti taikų susitarimą dėl kito ginčo elemento. Taigi sprendimo dėl ieškinio priėmimas turėtų būti taikomas tais atvejais, kai egzistuoja tokio sprendimo priėmimą pateisinančios CPK 261 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos sąlygos.*“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–40–381/2019). Ši Lietuvos apeliacinio teismo išvada pagrindžia tiek įstatymų leidėjo, tiek šiame darbe formuojamą poziciją, jog teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra skirtas siekiant taikiai užbaigti bylą, bei leidžia formuoti jau ketvirtą aiškia sąlygą teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymui: teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo bylose gali būti priimamas tais atvejais, kai ginče yra didelė taikaus ginčo sprendimo būdo galimybė. Antra, nagrinėjamoje byloje taip pat užakcentuota, jog vadovaujantis civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 5 dalimi, bylą nagrinėjantis teismas privalo išklausti šalių nuomonės dėl instituto taikymo. Iš šio aiškinimo vedama išvada, jog nepaisant to, kad teismas savo iniciatyva yra linkęs taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą bei tą gali atlikti, tačiau toks teismo sprendimas neturi pažeisti dispozityvumo principo – konkrečiai nesuvaržyti šalių teisės pasisakyti dėl atitinkamo procesinio veiksmo. Trečia, Lietuvos apeliacinis teismas nustatė, kad byloje taikant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo privalo būti ginčas ne tik dėl žalos dydžio, tačiau ir dėl pagrindo. Konkrečiai nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas sprendimą dėl ieškinio pagrindo pritaikė esant situacijai, kai atsakovas neginčijo ieškovo teisės į kompensaciją – t. y. atsakovas sutiko su ieškovo reikalavimų pagrindu, tačiau ginčijo tik jų dydį. Lietuvos apeliacinis teismas išaiškino: „*pirmosios instancijos teismas tokioje situacijoje, kokia susiklostė šioje byloje, priimdamas sprendimą dėl ieškinio pagrindo ir nepriimdamas sprendimo dėl ieškinio dydžio, netinkamai aiškino ir taikė CPK 261 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą.*“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–40–381/2019). Šioje vietoje galima vesti paskutinę sąlygą, taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą. Nepaisant to, jog ieškinys pareikštas dėl atitinkamu pagrindu priteistinos sumos dydžio, ginčas privalo kilti dalyje ir dėl pagrindo, ir dėl sumos dydžio. Kitaip sakant, taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą atsakovas turi nesutikti su keliamais reikalavimais iš viso, o ne tik su žalos dydžiu. Esant situacijai, kaip nagrinėjamoje byloje, jei proceso šalys nesutaria tik dėl sumos dydžio, o ne bendrai žalos dydžio ir pagrindo, teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo negali būti priimamas, o byla turi būti nagrinėjama iš esmės.

#### 4. SĄLYGOS, REIKALINGOS TEISMO SPRENDIMO DĖL IEŠKINIO PAGRINDO TAIKYMUI IR PRIĖMIMUI

Aptarus, kaip teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas yra taikomas bylose, baigiant nagrinėti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto subtilybes, darbo pabaigoje reikia išskirti sąlygas, kurioms esant teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo gali būti taikomas. Iš esmės, šiame darbe apžvelgiant teismų praktiką taikant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo šios sąlygos jau yra išskirtos. Šias sąlygas galima skaidyti į kelias rūšis – privalomasias (kurios tuo pačiu yra ir kumuliatyvios – t. y. turi būti visos nustatytos siekiant taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo) ir papildomas (į kurias turi būti atsižvelgiama siekiant byloje taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą). Kaip privalomas sąlygas galima išskirti tokias sąlygas, be kurių teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo negalėtų būti priimamas.

Vieną tokių sąlygų minimaliai aptaria civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 3 dalis – tai įrodymų pakankamumas pagrįsti ieškinio pagrindui, bei galimybė bylą suskaidant į atskiras dalis ją išnagrinėti ekonomiškiau ir greičiau. Galima šias įstatymo išskiriamas dvi sąlygas sujungti į vieną ir išsireikšti, jog, kitaip sakant, teismams privaloma pareiga konstatuoti, jog įrodinėjimo dėl reikalavimo dydžio procesas byloje bus sudėtingas ir efektyvesnis bylos sprendimas bus visų pirma išsiaiškinti, ar reikalavimas išvis pagrįstas. Šalia šios privalomos sąlygos galima paminėti teismų praktikoje išskirtą papildomą sąlygą – kai byloje dėl reikalavimo dydžio nustatymo prašoma skirti ekspertizę, pateikti specialisto išvadą ir t. t., tokiu atveju yra tikslinga byloje taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą (Kauno apygardos teismo 2020 m. gruodžio 8 d. dalinis sprendimas, priimtas civilinėje byloje, teismo proceso Nr. 2–56–3–00058–2019–1). Iš esmės visa tai susilieja į sudėtingo įrodinėjimo dėl reikalavimo dydžio proceso sąlygą. Kaip antra papildoma sąlyga – taikaus ginčo sprendimo būdo galimybės egzistavimo sąlyga, taip pat išskirta teismų praktikoje (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–40–381/2019) ir gan plačiai aptarinėjama šiame darbe. Teismams nustačius, kad ginčo metu egzistuoja galimybė bylą užbaigti taikiai – t. y. proceso šalims susitariant dėl reikalavimo dydžio, pastarosioms jau žinant, ar reikalavimas yra pagrįstas ar ne, tikslinga yra pirmiau nagrinėti ginčą dėl ieškinio pagrindo. Ši išskirta sąlyga atsiremia į privalomąją, kadangi byla patvirtinant taikos sutartį tikėtina bus išnagrinėta greičiau ir ekonomiškiau, nei procesą vedant iki galo ir priimant teismo sprendimą. Galiausiai, kaip trečia papildoma sąlyga išskirtina proceso stadija, kurioje siekiama taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo. Teismų praktikoje jau išskirta,

kad teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo galima taikyti ne tik pirmojoje, tačiau ir apeliacinėje instancijoje, taip pat teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymui apeliacinės instancijos teisme nėra būtinas šio instituto taikymas bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A–17–1120/2020; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gruodžio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–3–360–916/2020). Siekiant taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą žvelgiant į proceso eigą, šis turi būti pritaikytas kaip įmanoma greičiau nuo pasirengimo bylą nagrinėti stadijos. Brėžiant idealų scenarijų, po parengiamojo teismo posėdžio teismas jau turėtų nuspręsti, jog byloje taikys teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą bei apie tokį sprendimą informuoti šalis, šioms turint teisę pasisakyti dėl tokio teismo sprendimo. Deja, tačiau tam, kad teismas galėtų nuspręsti, jog byloje priims teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, byloje turi pakakti įrodymų teismo suvokimui apie bylą bei vidiniam teismo įsitikinimui nusverti į vieną ar kitą pusę priimant sprendimą. Kaip rodo šiandien nagrinėjamų civilinių bylų pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijos praktika, nei po parengiamojo teismo posėdžio, nei po proceso šalių apsikeitimo parošiamaisiais dokumentais (dubliku, tripliku), teismui nėra pilnai aiškus bylos kontekstas tokia apimtimi, kad bet koks sprendimas byloje galėtų būti priimamas. Nebūtinai teismui byla aiški tampa ir po šalių apsikeitimo rašytiniais paaiškinimais dėl bylos esmės. Teismas pilnai aplinkybes išsiaiškina tik pirmame bylos nagrinėjimo iš esmės posėdyje. Šioje vietoje galima brėžti ribą, ir teigti, jog teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto taikymas turi apsiriboti tuo, kad yra pritaikomas ne vėliau kaip iki antrojo bylos nagrinėjimo iš esmės teismo posėdžio. Kitu atveju byla jau būna išnagrinėta tokia apimtimi, kad nebebūtų ekonomiškai bylos skaidyti ir nagrinėti atskirai bylos pagrindą bei atskirai reikalavimo dydį. Žinoma, kalbant apie šią sąlygą, net ir nubrėžus ribą, kategoriškos pozicijos laikytis negalima. Praktikoje pasitaiko itin didžiulių bylų, kaip jau šiame darbe minėta BAB „flyLAL“ byla, kurioje bylos nagrinėjimas iš esmės užsitęsia, ir ekonomiškai bei tikslinga priimti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo gali būti nutarta ir vėliau nei iki antro bylos nagrinėjimo iš esmės teismo posėdžio. Tačiau į proceso stadiją, kaip į papildomą sąlygą, vertinant privalomąją ekonomiško sąlygą, teismams be abejonės atsižvelgti reikėtų.

Kaip antra privaloma sąlyga yra reikalavimų pobūdis. Ši sąlyga, taip pat kaip ir pirmoji privaloma, atsispindi tiek teismų praktikoje (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–40–381/2019), tiek civilinio proceso kodekso 261 straipsnyje. Įvardijant konkrečiai, byloje privalo būti pateiktas materialus reikalavimas, grindžiamas aplinkybėmis, bei tiek dėl pareikšto reikalavimo dydžio, tiek dėl

aplinkybių turi kilti ginčas. Tik tokiu atveju teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo priėmimas, o ne visos bylos išnagrinėjimo iš esmės ir galutinio teismo sprendimo priėmimas būtų vertinamas kaip tikslingesnis.

Būtent antroji teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymui privaloma sąlyga sukuria daugiau aplinkybių, kurias turi nustatyti teismas, prieš priimdamas teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo. Šiame darbe jau minėta, kad teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo labiausiai atsiskleidžia bylose, kai nagrinėjamas neteisėtais veiksmais sukeltos žalos atlyginimas. Kitaip sakant, pagal savo prigimtį ir reikalavimų, kurie būtini teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymui, šis institutas geriausiai atsiskleidžia bylose, nagrinėjamosiose dėl civilinės atsakomybės taikymo. Civilinė atsakomybė, kaip ją apibrėžia doktrina, yra nauja savarankiška turtinė prievolė arba kitaip – vienas iš civilinės teisės gynimo būdų (Mizaras, V., Vileita, A., Mikelėnas, V. Civilinė teisė. Bendroji dalis). Civilinė atsakomybė pagal atsiradimo pagrindą yra skirstoma į dvi rūšis – sutartinę atsakomybę, kuri atsiranda pažeidžiant sutartį, bei deliktinę atsakomybę, kuri atsiranda pažeidžiant įstatyme nustatytas teises pareigas arba elgiantis nerūpestingai, taip sukeldami kitiems asmenims žalą (Mizaras, V., Vileita, A., Mikelėnas, V. Civilinė teisė. Bendroji dalis).

Minimoje doktrinoje nurodoma, jog civilinės atsakomybės taikymui būtinos keturios kumuliatyvios sąlygos – neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys bei kaltė (Mizaras, V., Vileita, A., Mikelėnas, V. Civilinė teisė. Bendroji dalis). Visos šios sąlygos yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso šeštoje knygoje. Visas jas reikia atskirai aptarti ir konstatuoti, kokiais atvejais kiekvieną iš šių sąlygų nustatyti būtina, norint priimti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo.

Pradėti reiktų nuo žalos. Tai civilinės atsakomybės sąlyga, įtvirtinta civilinio kodekso 6.249 straipsnyje, ir yra, ko gero, esminė priimant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo. Kaip esminę šią sąlygą reikia išskirti vien dėl to, jog ji apibrėžia materialinį reikalavimą – šiame darbe jau minėta, jog materialiuju teisinių padarinių nesukeliantis reikalavimas negali būti savarankiškas bylos nagrinėjimo dalykas, nes jo nagrinėjimas ir patenkinimas nėra teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–3–485/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–3–241/2013). Iš esmės, bylose dėl civilinės atsakomybės taikymo nenustačius žalos, tolimesnis bylos nagrinėjimas netektų prasmės, nes nekurtų jokių teisinių padarinių. Vadinasi, žala (nuostoliai) turėtų būti nustatoma pirmoje eilėje kiekvienu atveju, kai siekiama priimti

teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo. Verta pastebėti, kad yra išimčių, kada žala neturi būti nustatinėjama siekiant taikyti civilinę atsakomybę. Doktrinoje išskirtina, jog pavyzdžiui netesybų atveju pagal bendrąją taisyklę žalos nustatyti nereikia – užtenka nustatyti kaltę bei neteisėtus veiksmus (Mizaras, V., Vileita, A., Mikelėnas, V. Civilinė teisė. Bendroji dalis). Pažymėtina, kad dėl netesybų dydžio ginčas nebūtinai kyla, kadangi netesybų dydis būna nustatomas bendru sutarimu arba įstatymu, tad neretu atveju bylose dėl netesybų teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo negalėtų būti priimamas, nes ginčijamas pats iš savęs būtų tik pagrindas, o ne reikalavimo dydis.

Pati žala, kuri yra įtvirtinta civilinio kodekso 6 knygos 249 straipsnyje, taip pat yra skirstoma į dvi rūšis – turtinę ir neturtinę žalą. Turtinė žala suprantama kaip teisės saugomam ir ginamam gėriui daromas žalingas poveikis. Šis gali pasireikšti ne tik turto sunaikinimu ar sumažinimu, tačiau ir sveikatos sužalojimu, gyvybės atėmimu, asmens teisių ir interesų pažeidimu. Įstatyme turtinė žala suprantama taip: „*Žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų.*“. Kartu su žala civiliniame kodekse įtvirtinti ir nuostoliai. Civilinio kodekso 6 knygos 249 straipsnis nustato, kad piniginė žalos išraiška yra nuostoliai. Neturtinė žala – subjektyvi, itin su asmeniu susijusi žalos rūšis, pasižyminti itin sudėtingu įrodinėjimo procesu. Ši yra atlyginama tik įstatyme išskirtais atvejais. Apibendrintai reikia išskirti, jog žalos nustatymas taikant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo yra būtinas kone visais atvejais. Tik reikalavimų, kylančių iš netesybų, atveju galima nenustatinėti žalos, tačiau tokiu atveju svarbu konstatuoti, kad tarp šalių kiltų ginčas dėl netesybų sumos dydžio. Paminint neturtinę žalą verta paminėti, jog neturtinės žalos egzistavimo fakto nustatymas yra itin sudėtingas. Esant reikalavimui dėl neteisėtų veiksmų atlyginti tik neturtinę žalą, abejotina, jog būtų tikslinga priiminėti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, atsižvelgiant į tai, jog vien pačios žalos konstatavimas būtų itin sudėtingas, ir byla abejotinai išskaidant būtų išnagrinėta ekonomiškiau bei greičiau.

Žalos konstatavimo priimant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo neužtenka. Kita itin svarbi civilinės atsakomybės sąlyga, būtina nustatyti visais atvejais be išimties yra neteisėti veiksmai. Įstatyme neteisėti veiksmai yra apibrėžti taip: „*Civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai.*“. Iš esmės siekiant nustatyti, ar atsakovui taikytina civilinė atsakomybė, reikia nustatyti, ar asmuo atliko

kokius nors veiksmus, kurie yra vertintini kaip netinkami pagal civilinio kodekso 6 knygos 246 straipsnį. Deja, tačiau vien fakto, jog asmuo neatliko neteisėtų veiksmų, nustatymas nesuponuoja, jog asmeniui netaikytina civilinė atsakomybė. Teismui, siekiančiam byloje taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, nustačius, jog asmuo neatliko neteisėtų veiksmų, tenka patikrinti dar dvi sąlygas. Visų pirma, remiantis civilinio kodekso 6 knygos 246 straipsnio 3 dalimi, reikia įvertinti, ar asmuo neatliko veiksmų, kurie nėra laikomi neteisėtais, tačiau dėl kurių galėjo kilti žala ir dėl kurių asmuo turėtų atsakyti pagal įstatymą – pavyzdžiui dėl servituto nustatymo patiriamų nuostolių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-367/2012). Kita sąlyga, kurią turi patikrinti teismas, nenustatęs nei neteisėtų, nei teisėtų veiksmų, dėl kurių kilo žala, yra ar asmuo nėra atsakingas už asmenį, kuris sukėlė žalą atlikdamas neteisėtus veiksmus (netiesioginė civilinė atsakomybė, įtvirtinta civilinio kodekso 6 knygos 246 straipsnio 2 dalyje). Tokie atvejai taip pat yra nustatomi tik įstatymo (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-358-196/2016), ir gali būti, pavyzdžiui, darbdavio atsakomybė už darbuotojų padarytą žalą darbo metu (civilinio kodekso 6 knygos 264 straipsnis).

Nustačius, jog egzistuoja tiek žala, tiek neteisėti (arba teisėti veiksmai), dėl kurių galėjo kilti žala, kita svarbi, ar, kitaip sakant, būtina civilinės atsakomybės sąlyga taikant teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo yra priežastinis ryšys. Ši sąlyga yra įtvirtinta civilinio kodekso 6 knygos 247 straipsnyje: *„Atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmis (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu.“* Iš esmės ši sąlyga įstatyme yra itin aiškiai įtvirtinta ir nustato, jog tarp atliktų veiksmų ir padarytos žalos yra tiesioginė sąsaja. Šios sąlygos nustatymu siekiama išvengti atvejų, kai vienas asmuo atlieka neteisėtus veiksmus, o kitas patiria žalą, ir yra įsitikinęs, jog žalą patyrė dėl pirmojo veiksmų, tačiau įvykiai nebūna tarpusavyje susiję. Kaip ir žalos sąlygos atveju, esant reikalavimui dėl netesybų priežastinis ryšys nėra nustatinėjamas, tačiau išlieka privalomas ginčo dėl netesybų dydžio kriterijus.

Paskutinė civilinės atsakomybės sąlyga – kaltė. Ši sąlyga ypatinga tuo, kad ne visuose ginčiuose dėl civilinės atsakomybės taikymo turi būti nustatoma. Tam tikrais įstatymo nustatytais atvejais civilinė atsakomybė gali būti taikoma kaltės nenustačius, pavyzdžiui, neteisėtus veiksmus atliekant valstybės tarnautojams (civilinio kodekso 6 knygos 271 straipsnis). Esant kreditoriaus–skolininko teisiniams santykiams tarp šalių skolininko kaltė preziumuojama, tad teismui papildomai jos nustatinėti nereikia, nebent atsakovas savo

kalbę paneigia iki teismo apsisprendimo taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą. Nesant pagrindo preziumuoti ar nenustatinėti kaltės, teismas, prieš priimdamas teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo turi patikrinti, ar asmuo tikrai yra kaltas dėl neteisėtų veiksmų atlikimo, nebuvo priverstas ar kitaip veikiamas išorinių jėgų, įvertinti asmens dėtas maksimalias pastangas siekiant išvengti neteisėtų veiksmų atlikimo bei žalos, asmens apdairumą (civilinio kodekso 6 knygos 248 straipsnis).

Apibendrintai, teismams siekiant taikyti teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą ir priimti minimą sprendimą bylose dėl civilinės atsakomybės taikymo, reikia nustatyti mažiausiai dvi sąlygas – kalbę bei neteisėtus veiksmus. Tačiau žvelgiant bendrai, civiliniuose ginčiuose dažniausiai nustatinėjamos trys sąlygos – neteisėti veiksmai, žala, bei tarp pastarųjų esanti sąsaja – priežastinis ryšys, kalbę preziumuojant. Žinoma, nereikia pamesti ir dar vienos, itin svarbios sąlygos – ar nėra aplinkybių, leidžiančių netaikyti civilinės atsakomybės ar nuo pastarosios atleisti. Tačiau šią aplinkybę teismai turėtų tirti pačią paskutinę, ir tik konstatavus, jog civilinė atsakomybė kyla. Nesant civilinės atsakomybės, institutas dėl šios netaikymo arba atleidimo netenka prasmės, kadangi nėra objekto, kuris galėtų būti netaikomas arba nuo ko galėtų būti atleidžiama.

## IŠVADOS

1. Apžvelgus teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo norminį įtvirtinimą, kilmę, prasmę bei taikymą, išvestinas aiškesnis ir tikslesnis teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo apibrėžimas – tai teismo sprendimas, priimamas kylant ginčui dėl tam tikrų (dažniausiai neteisėtų) atliktų veiksmų arba neveikimo, kurie nulėmė materialius padarinius, teismui visų pirma atskirai išsprendžiant, ar buvo atlikti atitinkami veiksmai arba neveikimas, dėl kurių kilo materialūs padariniai, ginčą dėl žalos dydžio paliekant vėlesniam bylos nagrinėjimui, jeigu bus reikalinga. Kaip galima matyti, siūloma sąvoka nėra itin nutolusi nuo civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto apibrėžimo, tad išnagrinėjus teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą galima padaryti išvadą, jog įstatyme šis institutas, be šiame darbe pateiktų siūlymų, išdėstytas iš esmės tinkamai.
2. Lietuvoje teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas, pasak įstatymų leidėjo, perkeltas iš Vokietijos civilinio proceso kodekso, tačiau nuo Vokietijos civilinio proceso kodekse esančio teisinio reguliavimo smarkiai skiriasi ir yra artimesnis Estijos Respublikos arba Austrijos Respublikos teisiniam reguliavimui.
3. Teismo dalinis sprendimas bei teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra susiję ir sąlyginai panašūs, tačiau tuo pačiu ir skirtingi institutai, kurie negali ir neturėtų būti tarpusavyje painiojami. Šie institutai yra atskiriami per du esminius požymius – reikalavimų pobūdį bei proceso tvarką.
4. Teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas itin plačiai įgyvendina proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principą bei kooperacijos principą, taip pat įgyvendina rungimosi principą, minimaliai pakeičiant šio principo turinį.
5. Lietuvos teismų praktika taikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą negali būti vertintina vienareikšmiškai – iš vienos pusės, Lietuvos teismai suformavo sąlygas, padedančias aiškiau susidaryti vaizdą, kada galima taikyti teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, iš kitos pusės, teismų praktikoje pastebėtinai ydingas teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymas, painiojant teismo dalinį sprendimą su teismo sprendimu dėl ieškinio pagrindo, nustatant, kad teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutui būtinas šalių prašymas, arba šio instituto principinis ignoravimas, netaikant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo bylose, kuriose **būtų tikslinga** taikyti šį institutą.
6. Įvertinus teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo civilinio proceso principų įgyvendinimą bei teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymą Lietuvos teismuose

išskirtinos dvi būtinos nustatyti sąlygos, kurias nustačius teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas gali būti pritaikytas byloje: pirma – konstatavimas, kad įrodinėjimo dėl reikalavimo dydžio procesas byloje bus sudėtingas ir efektyvesnis bylos sprendimas būtų visų pirma išsiaiškinti, ar reikalavimas išvis pagrįstas, antra – byloje turi būti pareikštas materialus reikalavimas, grindžiamas aplinkybėmis, bei tiek dėl pareikšto reikalavimo dydžio, tiek dėl aplinkybių turi kilti ginčas.

## PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į tai, kad darbo autoriaus nuomone, teisinis reguliavimas, reglamentuojantis teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą, gali būti tikslesnis ir aiškesnis, šiame magistro darbe yra suformuluoti pasiūlymai, kaip įstatymas galėtų būti keičiamas:

1. siūloma keisti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 3 dalį, ją išdėstant taip: „Sprendimu dėl ieškinio pagrindo nusprendžiama, ar atsakovas privalo atsakyti pagal ieškovo reikalavimą. Sprendimas dėl ieškinio pagrindo gali būti priimtas tuo atveju, kai kyla ginčas dėl ieškinio pagrindo ir ieškinio dydžio (priteistinos pinigų sumos, turto vertės ar rūšiniais požymiais apibūdintų daiktų kiekio), o surinktų įrodymų pakanka, kad teismas priimtų sprendimą dėl ieškinio pagrindo, ir kai tokiu būdu byla bus išnagrinėta ekonomiškiau ir greičiau. Sprendimą dėl ieškinio pagrindo teismas gali priimti savo iniciatyva, nesant nė vienos iš šalių prašymui. Sprendimas dėl ieškinio pagrindo yra galutinis sprendimas toje ginčo dalyje.“;
2. siūloma keisti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 261 straipsnio 4 dalį, šią išdėstant taip: „4. Apskundus sprendimą dėl ieškinio pagrindo, teismas sustabdo bylą iki teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo įsiteisėjimo. Remdamasis įsiteisėjusiu sprendimu dėl ieškinio pagrindo, teismas sprendimą dėl ieškinio dydžio priima žodinio proceso tvarka, skatindamas šalis taikiai susitarti dėl žalos atlyginimo. Esant motyvuotam šalies prašymui, teismas sprendimą dėl žalos dydžio priima rašytinio proceso tvarka.“.

## ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

### **Teisės norminiai aktai:**

#### **Regioniniai teisės norminiai aktai:**

1. Konvencija dėl valstybių ir kitų valstybių fizinių bei juridinių asmenų investicinių ginčų sprendimo. *Valstybės žinios*, 2002–12–04, Nr. 115–5137;
2. UNCITRAL pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo. Jungtinių Tautų dokumentas A/40/17, I Priedas, priimtas Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisijos 1985 m. birželio 21 d.

#### **Nacionaliniai teisės norminiai aktai:**

3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*. 2002–04–06, Nr. 36–1340. Suvestinė redakcija nuo 2022–01–01;
4. 2016–11–08 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymas (2016). TAR, 2016–11–17, Nr. 26956;
5. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, 1996–05–02, Nr. 39–961. Suvestinė redakcija nuo 2017–07–01;
6. 2012–06–21 Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo pakeitimo įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 2012–06–30, Nr. 76–3932;
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 2000–09–06, Nr. 74–2262. Suvestinė redakcija nuo 2022–03–30.

#### **Užsienio valstybių nacionaliniai teisės norminiai aktai:**

8. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas. Suvestinė redakcija nuo 2021–10–05;
9. Austrijos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Suvestinė redakcija nuo 2021–01–01;
10. Estijos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Suvestinė redakcija nuo 2022–01–01.

#### **Mokslinė literatūra:**

11. Vėbraitė, V. Šalių sutaikymas civiliniame procese. Daktaro disertacija. *Vilniaus universitetas*, 2009, Vilnius;
12. Mikelėnas, V., Nekrošius, V., Zemlytė, E. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo teismo komentaras. *Vilniaus universitetas*. Vilnius, 2010;
13. Jokubauskas, R., Kirkutis, M., Tamošiūnienė, E., Višinskis, V. Ginčų nagrinėjimas komerciniame arbitraže. *Mykolo Riomerio universitetas*. Vilnius, 2009;

14. Gumuliauskienė, L. Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese. Daktaro disertacija. *Mykolo Riomerio universitetas*. Vilnius, 2008;
15. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Tomas I. *Justitia*, Vilnius, 2003;
16. Mizaras, V., Vileita, A., Mikelėnas, V. Civilinė teisė. Bendroji dalis. *Justitia*, Vilnius, 2008.

#### **Teismų praktika:**

17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegijos 2022 m. kovo 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. eCIK–1204/2021;
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e3K–3–16–403/2022;
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegijos 2022 m. vasario 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. eCIK–1204/2021;
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e3K–7–74–611/2021;
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gruodžio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–3–360–916/2020;
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. gegužės 8 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e3K–3–67–969/2019;
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–3–241/2013;
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–3–367/2012;
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–3–485/2008;
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. vasario 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K–7–149/2008;
27. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m, gruodžio 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2KT–98–790/2021;
28. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–558–464/2021;
29. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2–557–516/2021;

30. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 30 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. 2A–3–781/2020;
31. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A–11–798/2021;
32. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A–17–1120/2020;
33. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–40–381/2019;
34. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2–249–943/2018;
35. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–358–196/2016;
36. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gruodžio 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A–143/2009;
37. Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 11 d. papildoma nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2–1457–432/2022;
38. Kauno apygardos teismo 2020 m. gruodžio 8 d. dalinis sprendimas, priimtas civilinėje byloje, teismo proceso Nr. 2–56–3–00058–2019–1;
39. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. gegužės 2 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A–686–614/2020;
40. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. spalio 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2–14394–727/2019;
41. Civilinė byla Nr. e2–14394–727/2019;
42. Teismo proceso Nr. 2–55–3–01968–2013–5;
43. 2009 m. liepos 31 d. ICSID tribunolo sprendimas, priimtas ICSID arbitražo byloje Nr. ARB/08/12;
44. Nuolatinio arbitražo teismo (PCA) byla Nr. 2016–39.

**Kiti šaltiniai:**

45. 2016–11–08 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymo aiškinamasis raštas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4eebb260603911e5b316b7e07d98304b?jfwid=-ll7n6hm0f>;
46. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 23, 137, 148, 163, 296, 340, 810, 811, 812,

813, 814, 815 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 8121 straipsniu įstatymo projektų aiškinamasis raštas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.370839?jfwid=5sjolgbnp>;

47. 2021 metų Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita (I instancijos teismuose). Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>;
48. 2020 metų Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita (I instancijos teismuose). Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>;
49. 2019 metų Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita (I instancijos teismuose). Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>;
50. 2018 metų Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita (I instancijos teismuose). Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>;
51. 2021 metų Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita (apeliacinės instancijos teismuose). Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>.

## SANTRAUKA

### Teismo sprendimas dėl ieškinio pagrindo

#### Gvidas Kontautas

Magistro darbe yra analizuojama teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo samprata, kilmė, kaip ir kokie šiuo institutu įgyvendinami civilinio proceso teisės principai, kaip šis institutas pritaikytas Lietuvos teismų praktikoje, identifikuojamos sąlygos, kurias nustačius galimas teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo taikymas bylose. Teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas yra ypatingas tuo, kad yra skirtas išimtinai proceso ekonomiškumo ir greitumo užtikrinimui. Problema tame, kad teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto taikymas šiai dienai yra itin siauras, o nei doktrininės, nei praktinės teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo instituto analizės nėra ar beveik nėra.

Darbas suskaidytas į keturias dalis – pirmojoje apžvelgiant teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo sampratą, atsižvelgiant nuo dalinio sprendimo bei lyginamuoju aspektu apžvelgiant Lietuvos ir užsienio valstybių teisinį reguliavimą, bandant identifikuoti instituto kilmę, antrojoje apžvelgiant, kaip ir kokius civilinio proceso teisės principus įgyvendina teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutas, trečiojoje apžvelgiant, kaip teismo sprendimo dėl ieškinio pagrindo institutą taiko Lietuvos teismai bei paskutinėje, ketvirtojoje, identifikuojant sąlygas, kurias turi nustatyti Lietuvos teismai prieš priimdami teismo sprendimą dėl ieškinio pagrindo, kartu apžvelgiant papildomas identifikuotinas sąlygas bylose dėl civilinės atsakomybės taikymo.

## **SUMMARY**

### **Court's decision on the plea of a claim**

#### **Gvidas Kontautas**

This master thesis provides analysis on the concept and origins of the court's decision on the plea of the claim, also which and how principles of civil procedure law are implemented by this institute, how this institute is applied in Lithuanian case law. Additionally, conditions under which court's decision on the plea of a claim may be applied in cases. Court's decision's on the plea of a claim institute is unique because it is intended solely to ensure the economy and speed of the process. Main problem of the institute is that the court's decision's of the plea on a claim institute adaptation to this date is exceptionally narrow and there is little or even no doctrinal or practical analysis of the institute.

The master thesis is divided into four parts – the first one reviewing the concept of a court decision on the plea of a claim, separating from the court's partial decision and comparatively reviewing the legislation of Lithuania and foreign countries with a goal to identify the origins of the institute, second one reviewing how and which principles of civil procedure law are implemented by the institute, third one reviewing the application of the institute in Lithuania's case law and in the last – fourth one identifying conditions which must be established by the courts of Lithuania with a view to adopt decision on adaptation of the court's decision on the plea of a claim, additionally reviewing additional identifiable conditions in civil liability cases.